

บทที่ 2

ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับการทารุณสัตว์ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับ การป้องกันการทารุณสัตว์ และผลกระทบจากการทารุณสัตว์

2.1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับการทารุณสัตว์

ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับการทารุณสัตว์ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1.1 ความหมายของสัตว์

สัตว์ตามหลักสัตววิทยา หมายถึง สมาชิกของอาณาจักรสัตว์หรือกลุ่มของสิ่งมีชีวิตที่แตกต่างจากสิ่งมีชีวิตชั้นพืชและเห็ดรา เนื่องจากไม่สามารถผลิตคลอโรฟิลล์ได้เอง มีความต้องการสารอินทรีย์เป็นอาหาร ไม่มีผนังเซลล์ มีการเจริญเติบโตอย่างจำกัด มีความสามารถในการเคลื่อนไหว และมีอารมณ์ความรู้สึกหลายประการ นั่นคือสิ่งมีชีวิตที่เรียกว่าสัตว์จะต้องเป็นสายพันธุ์ใน Kingdom Animalia ซึ่งสิ่งมีชีวิตตระกูลดังกล่าวจะมีลักษณะที่แตกต่างไปจากสิ่งมีชีวิตอื่น เช่น มี Eukaryotic Cell ไม่สามารถสร้างอาหารเองได้ ไม่มีผนังเซลล์ มีความสามารถในการเคลื่อนที่มีอวัยวะรับความรู้สึก จึงแสดงความรู้สึกได้หลากหลาย ในปัจจุบันนี้มีการค้นพบสายพันธุ์สัตว์เกือบ 30 ล้านสายพันธุ์โดยนักวิทยาศาสตร์และได้จัดแบ่งประเภทของสัตว์อย่างง่าย ๆ เป็น 6 ประเภท ได้แก่ กลุ่มสัตว์ไม่มีกระดูกสันหลัง กลุ่มปลา กลุ่มสัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ กลุ่มสัตว์เลื้อยคลาน กลุ่มสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม และกลุ่มนก

มาตรการทางกฎหมายระหว่างประเทศด้านการคุ้มครองสัตว์โดยรวมในระดับสากล ปัจจุบันยังไม่ปรากฏออกมาเป็นรูปธรรม มีเพียงแนวทางปฏิบัติที่เป็นไปตามหลักศีลธรรมอันดีเท่านั้น เช่น องค์การสวัสดิภาพสัตว์สากล ซึ่งเป็นแกนนำในการรณรงค์ให้ประชาคมโลกร่วมลงชื่อสนับสนุนปฏิญญาสากลว่าด้วยสวัสดิภาพสัตว์กล่าวถึงบริบทที่เป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศ เช่น อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ ที่มีวัตถุประสงค์ในการดำรงรักษาไว้ซึ่งความหลากหลายทางพันธุกรรม ความหลากหลายทางชนิดพันธุ์ และความหลากหลายของระบบนิเวศ โดยอาศัยความได้ว่าสัตว์หมายถึง สิ่งมีชีวิตประเภทหนึ่งในระบบนิเวศซึ่งได้รับความคุ้มครองตามอนุสัญญาดังกล่าว ส่วนพระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ.2557 ได้ให้ความหมายของสัตว์ หมายความว่า สัตว์ที่โดยปกติเลี้ยงไว้เพื่อเป็นสัตว์บ้าน

สัตว์เลี้ยงเพื่อใช้งาน สัตว์เลี้ยงเพื่อใช้เป็นพาหนะ สัตว์เลี้ยงเพื่อใช้เป็นเพื่อน สัตว์เลี้ยงเพื่อใช้เป็นอาหาร สัตว์เลี้ยงเพื่อใช้ในการแสดง หรือสัตว์เลี้ยงเพื่อใช้ในการอื่นใด ทั้งนี้ไม่ว่าจะมีเจ้าของหรือไม่ก็ตาม และให้หมายความรวมถึงสัตว์ที่อาศัยอยู่ในธรรมชาติตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด¹

2.1.2 ความหมายของการทารุณสัตว์

คำว่า การทารุณสัตว์หรือการทารุณกรรมสัตว์ ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2542 ไม่ได้มีการให้ความหมายไว้โดยเฉพาะแต่มีการให้ความหมายของคำว่า ทารุณ ซึ่งหมายถึง คุร้าย โหดร้าย ร้ายกาจ และคำว่า ทารุณกรรม หมายถึง การกระทำอย่างโหดร้าย ส่วนคำว่า สัตว์ หมายถึง สิ่งมีชีวิตซึ่งแตกต่างไปจากพรรณไม้ ส่วนมากมีความรู้สึกและเคลื่อนไหว ย้ายที่ไปได้เองหรือสัตว์ที่ไม่ใช่มนุษย์

ดังนั้น หากพิจารณาจากความหมายของคำตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2542 คำว่า การทารุณสัตว์ ย่อมหมายถึง การกระทำอย่างโหดร้ายและร้ายกาจ ต่อสิ่งมีชีวิตที่ไม่ใช่มนุษย์ คำว่า การทารุณสัตว์ หรือ การทารุณกรรมสัตว์ มีความหมายตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า Animal Cruelty to Animal ซึ่งตาม The Longman Dictionary of Contemporary English ได้ให้ความหมายของคำว่า Cruelty ไว้ว่าการตั้งใจหรือความประสงค์ที่จะทำ ให้คนหรือสัตว์ได้รับความเจ็บปวดทุกข์ทรมาน หรือ หมายถึง รูปแบบพฤติกรรมที่มีเจตนาหรือจงใจซึ่งเป็นสาเหตุทำให้เกิดความเจ็บปวดต่อคนหรือสัตว์ และใน Black's Law Dictionary ได้ให้ความหมายของ Cruelty to Animal ว่าหมายถึง การกระทำที่มีความมุ่งร้ายอันเป็นสาเหตุทำให้สัตว์ ได้รับความเจ็บปวดทรมานหรือถึงแก่ความตาย

อย่างไรก็ดี นอกจากความหมายที่ได้จากพจนานุกรมฉบับภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังมีนักวิชาการจากสาขาวิชาชีพต่างๆ รวมทั้งองค์กรเกี่ยวกับการพิทักษ์คุ้มครองสัตว์หลายองค์กรได้ให้คำจำกัดความการทารุณสัตว์ในมุมมองที่แตกต่างกันไปดังต่อไปนี้

Andrew N. Rowan (1999) ได้ให้ความหมายของการทารุณสัตว์ว่า หมายถึง การกระทำใดๆ หรือการละเลยใดๆ ต่อสัตว์ ที่บุคคลมีเจตนาหรือไตร่ตรองไว้ก่อน ทำให้สัตว์นั้นได้รับความเจ็บปวดทุกข์ทรมาน เพื่อให้ตนได้รับความสุข ความพอใจ หรืออื่นๆ เช่น การจุดไฟเผาหางแมวเพื่อความสนุก เป็นต้น

Felthous and Kellert (1986) ได้ให้ความหมายของการทารุณกรรมสัตว์ไว้ว่า หมายถึง การเจตนาทำร้ายสัตว์โดยไม่จำเป็นอย่างซ้ำๆ จนเป็นเหตุให้สัตว์ได้รับความเจ็บปวดทรมาน

¹สิทธิชัย คลังมณี. (2558). *ปัญหาการบังคับใช้พระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมสัตว์และการจัดหลักสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ.2557*. การศึกษาอิสระหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง. หน้า 12-13.

Brown (1988), Vermeulen and Odendaal (1993) ได้ให้ความหมายในทำนองเดียวกันกับ Felthous and Kellert มีเพียงบางประเด็นที่มีความเห็นแตกต่างออกไป โดยเห็นว่าการทารุณสัตว์ไม่จำเป็นต้องเป็นการกระทำที่ซ้ำๆ และเป็นการกระทำเพียงครั้งเดียวก็เพียงพอที่จะถือว่าเป็นการทารุณสัตว์แล้ว และยังเห็นต่อไปอีกว่าการทารุณสัตว์นั้นอาจเกิดขึ้นได้จากการกระทำ เช่น การตี การทุบสัตว์ และการละเว้นการกระทำ คือ การไม่สนใจและเอาใจใส่ดูแลรักษาสัตว์ แต่อย่างไรก็ตาม สิ่งสำคัญคือจะต้องพิจารณาจากจุดประสงค์ของการกระทำหรือการละเว้นการกระทำนั้นๆ ที่ผู้กระทำต้องมีเจตนาหรือรู้ดีว่าจะทำให้สัตว์ได้รับความเจ็บปวดทุกข์ทรมาน นอกจากนี้ Vermeulen and Odendaal เห็นว่า การทารุณสัตว์รวมถึงการกระทำโดยบังเอิญหรืออุบัติเหตุด้วย และการทารุณสัตว์ยังเป็นการกระทำที่ทำร้ายหรือก่ออันตรายทางด้านร่างกายหรือจิตใจอารมณ์ต่อสัตว์

Frank R. Ascione (2001) ให้คำจำกัดความของการทารุณสัตว์ในมุมมองทางกฎหมายว่า หมายถึง พฤติกรรมของบุคคลซึ่งไม่เป็นที่ยอมรับของคนในสังคมอันเป็นสาเหตุที่ทำให้สัตว์ได้รับความเจ็บปวด เดือดร้อน ทุกข์ทรมาน หรือทุกข์ยาก และหรือตาย โดยไม่มีเหตุอันสมควร แต่ไม่รวมถึงการกระทำใดๆ ที่เป็นอันตรายต่อสัตว์ซึ่งสังคมเห็นว่าไม่ควรตำหนิหรือควรถือภัยแก่การกระทำนั้น เช่น การฆ่าที่ถูกต้องตามกฎหมายเพื่อผลประโยชน์ทางการเกษตรหรือการวิจัยทดลองทางการแพทย์ เป็นต้น

อย่างไรก็ดี การให้คำจำกัดความนั้นย่อมแตกต่างกันไปตามบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของแต่ละชุมชนหรือสังคมว่าการไปทำอะไรที่เป็นการทารุณสัตว์ และในความหมายของสัตว์ที่ตกเป็นเหยื่อของการทารุณกรรมส่วนใหญ่จะหมายถึงสัตว์ที่มีกระดูกสันหลัง เนื่องจากสัตว์ประเภทนี้เป็นสัตว์ที่มีความสามารถในการรับรู้และแสดงความเจ็บปวดและหรือความทรมานให้เห็นได้

องค์กรเกี่ยวกับการพิทักษ์สัตว์ในประเทศญี่ปุ่นที่มีชื่อว่า ALIVE (All Life in a Viable Environment in Japan) ได้ให้ความหมายของการทารุณสัตว์ไว้ ดังนี้

1) การกระทำโดยจงใจหรือเพิกเฉย ที่เป็นสาเหตุให้สัตว์ได้รับความทุกข์ทรมานทางกายหรือจิตใจ หรือรูปแบบของการกระทำต่างๆ ที่ทารุณจนทำให้สัตว์ได้รับความเจ็บปวดหรือตาย เช่น ตีแมวจนตาย ทุบขาของสัตว์จนไม่สามารถเดินได้ หรือฝังสัตว์ทั้งเป็น เป็นต้น

2) การละเลย ไม่สนใจ ไม่เอาใจใส่ ที่จะจัดหาอาหารและน้ำ ที่จำเป็น เหมาะสมต่อสวัสดิภาพของสัตว์ เป็นเหตุให้สัตว์นั้นอ่อนเพลียและอาจถึงแก่ความตาย หรือการเก็บสัตว์ไว้ในที่ไม่เหมาะสมกับสภาพโดยธรรมชาติของสัตว์ เป็นเหตุให้สัตว์ต้องได้รับความเจ็บปวดทุกข์ทรมาน

เช่น การเลี้ยงไก่จำนวนมากอย่างแออัดในสถานที่ที่คับแคบ หรือการปล่อยให้สุนัขต้องอดอยาก หิวโหย เป็นต้น

3) การจัดให้สัตว์มาต่อสู้กับสัตว์อื่นหรือมนุษย์ เช่น การชนไก่ การปล่อยให้สุนัขต่อสู้กัน หรือการปล่อยสัตว์ขนาดเล็กให้ถูกสัตว์ขนาดใหญ่ไล่ล่า ไล่กัด จนตาย เป็นต้น

4) การขนส่ง บรรทุกสัตว์ ที่ต้องเดินทางในระยะไกลจนเป็นเหตุให้สัตว์ทรมานหรือตายในที่สุด เช่น การนำแมวใส่ในถุงพลาสติกไว้หลังรถบรรทุก ทำให้แมวนั้นตายในระหว่างทาง

5) การวางยาหรือทำให้สัตว์พิการหรือฆ่าสัตว์โดยผิดกฎหมาย เช่น วางยาเพื่อสุนัขที่เข้ามาในสวน หรือการใส่ยาฆ่าแมลงทาบนขนมบ่งให้สัตว์กิน เป็นต้น

บุญเพราะ แสงเทียน ได้ให้ความหมายของการทารุณสัตว์ในมุมมองของนักกฎหมายว่าการทารุณสัตว์เป็นการทำร้ายร่างกาย รวมถึง การฆ่าอย่างทารุณ โดยการทำให้สัตว์เจ็บปวดอย่างโหดร้าย เช่น ตีหรือทรมานด้วยวิธีการอันโหดร้าย ส่วนการฆ่าสัตว์ โดยให้ได้รับทุกขเวทนาอันไม่จำเป็น คือ การฆ่าสัตว์โดยวิธีการที่ทำให้สัตว์นั้นเจ็บปวดทรมานโดยไม่จำเป็น เช่น ฆ่าสุกร ปกติจะใช้ไม้ทุบศีรษะแล้วใช้มีดแทงคอ แต่กลับฆ่าโดยแกล้งเนื้อที่ละส่วน เป็นต้น

รหัส สิงหะวิริยะ ได้อธิบายความหมายของการทารุณสัตว์ในมุมมองของนักกฎหมายอีกท่านหนึ่งว่า การทารุณสัตว์ หมายถึง การแสดงความโหดร้ายซึ่งวินิจฉัยตามความรู้สึกของคนทั่วไป ในพฤติการณ์เช่นนั้น เมื่อสัตว์ทำผิดควรลงโทษตามสมควรหากมีความประสงค์จะลงโทษ ถ้าง่วงโทษรุนแรงเกินไปก็เป็นการทารุณสัตว์

กรมปศุสัตว์ ตามร่างพระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. ได้กำหนดคำนิยามของการทารุณกรรม ว่าหมายถึง การกระทำหรืองดเว้นการกระทำใดๆ ที่ทำให้สัตว์ได้รับความทุกข์ทรมาน ความเจ็บปวด ทูบผลภาพ หรืออาจมีผลให้สัตว์นั้นตาย และกำหนดความหมายของคำว่า สัตว์ ว่าหมายถึง สิ่งมีชีวิตที่มีกระดูกสันหลังที่ไม่ใช่มนุษย์และสิ่งมีชีวิตอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

สมาคมพิทักษ์สัตว์ไทย ให้ความหมายของการทารุณสัตว์ว่า การทารุณกรรมสัตว์ หมายความว่า การกระทำใดๆ ที่ส่งผลให้สัตว์ต้องได้รับความเจ็บปวดทุกข์ทรมานโดยไม่จำเป็น ไม่ว่าจะทางร่างกายหรือจิตใจของสัตว์ ทั้งโดยตรงหรือโดยอ้อม รวมถึงการกระทำที่กฎหมายถือว่าเป็นการทารุณกรรมสัตว์ด้วย

สมาคมป้องกันการทารุณสัตว์แห่งประเทศไทย ได้ให้ความหมายของการทารุณกรรมสัตว์ว่า หมายความว่า การกระทำใดๆ ที่ทำให้สัตว์ได้รับความทุกข์ทรมานทางร่างกายหรือจิตใจ

ไม่ว่าจะเป็นการกระทำหรือละเว้นการกระทำ เพื่อให้สัตว์เกิดความเจ็บปวด เจ็บป่วย ทูพพลภาพ หรืออาจมีผลให้ถึงแก่ชีวิต

สรุปได้ว่า ขอบเขตความหมายของการทารุณกรรมจะมีอยู่อย่างไรนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับทัศนคติ มุมมองทางศีลธรรมจริยธรรม ศาสนา ของคนในแต่ละสังคม เราอาจพบว่าการกระทำบางอย่างต่อสัตว์สังคมหนึ่งอาจเห็นว่าเป็นการทารุณสัตว์ ขณะที่สังคมอื่นอาจเห็นว่าไม่เป็นการทารุณสัตว์ ดังนั้น ความหมายของการทารุณสัตว์ย่อมแตกต่างกันออกไปในแต่ละสังคม อย่างไรก็ตาม ใดก็ตาม ในเบื้องต้นจากที่ได้มีนักวิชาการต่างๆ ให้ความหมายดังกล่าวมาข้างต้นอาจพอสรุปความหมายของการทารุณสัตว์ได้ว่าการทารุณสัตว์ หมายถึง การกระทำ หรือการละเว้นการกระทำใดๆ อันเป็นเหตุให้สัตว์ได้รับความเจ็บปวดทุกข์ทรมานทางร่างกายหรือจิตใจ และหรือเสียชีวิต โดยไม่มีเหตุจำเป็นหรือมีเหตุอันสมควร²

2.1.3 ความหมายของการจัดสวัสดิภาพสัตว์

รองศาสตราจารย์ นายสัตวแพทย์ปานเทพ รัตนากร ให้ความหมายของคำว่า สวัสดิภาพสัตว์ หมายถึง สุขภาพสบายใจของสัตว์ นับเป็นคำอธิบายที่สั้นแต่ครอบคลุมและเข้าใจง่าย สัตว์ทั้งหลายจำเป็นต้องได้รับความสุขกาย คือ มีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรงปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ ในขณะที่เดียวกันต้องมีสุขภาพจิตที่ดี คือ สบายใจ แจ่มใส ไร้ความเครียด ซึ่งทั้งสองกรณีนี้ไม่สามารถแยกออกจากกัน จำเป็นต้องเกิดขึ้นพร้อมๆ กันไป ความไม่สมดุลจะเสียซึ่งสวัสดิภาพของสัตว์

สวัสดิภาพสัตว์เป็นสิ่งที่มนุษย์ คือ คนเลี้ยงสัตว์ เจ้าของสัตว์ และสัตวแพทย์ เป็นผู้ให้แก่ สัตว์เลี้ยงหรือสัตว์ป่วย มันจะเกิดขึ้นเองไม่ได้ โดยมนุษย์ผู้ให้สวัสดิภาพแก่สัตว์พึงระลึกถึง สิ่งสำคัญ 2 ประการคือ (1) ความเจ็บปวดที่เกิดขึ้นกับสัตว์ และ (2) ความพึงพอใจของสัตว์ ทั้งนี้ สามารถขยายความได้ คือ การกระทำใดๆ ก็ตามต่อสัตว์ต้องไม่ก่อให้เกิดความเจ็บปวดขึ้นหรือหาก มีความจำเป็นต้องกระทำต่อตัวสัตว์ที่สร้างความเจ็บปวด เช่น การผ่าตัด ตอน หรือการทำหมัน ผู้กระทำจะต้องให้การระงับปวดอย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ เช่น ทำให้สัตว์หมดความรู้สึก ด้วยยาสลบ สัตว์ก็จะไม่เจ็บปวดขณะผ่าตัด และควบคุมความเจ็บปวดบาดแผลภายหลังผ่าตัด ด้วยยาแก้ปวดจนกว่าจะตัดไหม ขณะเดียวกันต้องตระหนักถึงความพึงพอใจ ความชอบของสัตว์ด้วย เช่น การเลี้ยงสุนัขในกรงเดี่ยวและมีน้ำและอาหารอย่างสมบูรณ์ แต่สัตว์ไม่เคยถูกนำออกมาพบปะ ผู้คนหรือสุนัขตัวอื่นๆ สุนัขอาจดำรงชีพอยู่ได้แต่จิตใจรันทด เนื่องจากไม่ยอมถูกขังตลอดเวลา เป็นต้น

²ธันวรัตน์ โรจนโรวรรณ. (2551). *มาตรการทางกฎหมายในการป้องกันการทารุณสัตว์*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 14-18.

สวัสดิภาพสัตว์จะเป็นเพียงนามธรรมให้เป็นที่โต้เถียงกันอยู่เสมอว่าสวัสดิภาพสัตว์นั้น มีการตรวจวัดหรือแสดงให้เห็นว่าเกิดขึ้นหรือไม่ อย่างไร จึงมีการคิดเกณฑ์พิจารณาขึ้นเรียกว่า อิศรภาพ 5 ประการ หรือ Five Freedom ทำให้สามารถตรวจวัดสวัสดิภาพสัตว์ได้อย่างเป็นรูปธรรม อิศรภาพทั้ง 5 ประการ ประกอบด้วย

- 1) อิศระจากความหิวกระหาย
- 2) อิศระจากความไม่สบายกาย
- 3) อิศระจากความเจ็บปวดและโรคภัย
- 4) อิศระจากความกลัวและไม่พึงพอใจ
- 5) อิศระในการแสดงพฤติกรรมตามธรรมชาติ

อิสรภาพทั้ง 5 ประการนี้ เป็นสิ่งที่สามารถตรวจสอบค้นหาได้จากสภาพการเลี้ยง ความเป็นอยู่ และตัวสัตว์นั้นๆ ที่ปรากฏอยู่จริง ไม่จำเป็นต้องใช้เครื่องมือใดๆ เช่น สัตว์ต้องมีอิสระ จากความหิวกระหาย นั้นหมายถึงว่า ในกรงเลี้ยงมีน้ำสะอาดให้สัตว์กินเพียงพอแก่ความต้องการ ของสัตว์ตัวนั้นหรือชนิดนั้นหรือไม่ อาหารที่ให้เป็นอย่างไรมากน้อยเพียงพอมัหรือไม่ ชนิดและ คุณภาพถูกต้องเหมาะสมกับชนิดพันธุ์และอายุของสัตว์เหล่านั้นหรือไม่ เป็นต้น จากอิสรภาพ 5 ประการ ของสัตว์ จึงนำมาซึ่งความต้องการขั้นพื้นฐานของสัตว์ 5 ประการ เช่นกัน คือ

- 1) สัตว์ต้องได้รับอาหารและน้ำเพื่อบริโภคและเล่น
- 2) สัตว์ต้องมีที่อยู่อาศัยอย่างสะดวกสบายตามสมควร
- 3) สัตว์ต้องได้รับการดูแลและบริการสุขภาพที่ดี
- 4) สัตว์ต้องได้รับการปฏิบัติด้วยความเมตตาและทะนุถนอม
- 5) สัตว์ต้องได้รับโอกาสแสดงพฤติกรรมตามธรรมชาติ³

2.2 สภาพการทารุณสัตว์ในประเทศไทย

วิทยาลัยนวัตกรรมการศึกษามหาวิทยาลัยรังสิต โดยการสนับสนุนจากสมาคมป้องกันการทารุณสัตว์แห่งประเทศไทย ได้สำรวจภาคสนามเพื่อศึกษาสภาพการทารุณสัตว์ในประเทศไทย เป็นระยะเวลา 4 เดือน ติดต่อกัน โดยใช้พื้นที่สำรวจ 8 ตัวอย่างพื้นที่ในเขตเทศบาลต่างๆ ของประเทศ เช่น เชียงใหม่ อุบลราชธานี พระนครศรีอยุธยา พัทยา ภูเก็ต กรุงเทพฯ (เขตวังทองหลาง

³สิทธิชัย กลังมณี. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 1. หน้า 13-15.

และเขตคลองสาน) พบการทารุณกรรมสัตว์ในลักษณะต่างๆ มากมาย โดยการศึกษาแยกประเภทสัตว์ เป็น 4 ประเภท ดังนี้⁴

2.2.1 สัตว์เศรษฐกิจ

สัตว์เศรษฐกิจ คือ สัตว์ที่มนุษย์นำมาเลี้ยงเพื่อผลประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง เช่น เพื่อใช้งาน เป็นอาหาร สัตว์เศรษฐกิจมีทั้งสัตว์สี่เท้า เช่น โค กระบือ ม้า แพะ แกะ สุกร หรือ สัตว์ปีก เช่น ไก่ เป็ด ห่าน ผลการศึกษาการทารุณสัตว์ในประเภทสัตว์เศรษฐกิจที่เป็นอาหาร ในพื้นที่ศึกษา 19 ฟาร์มเลี้ยงของสัตว์ 8 ประเภท คือ ไก่ไข่ ลูกไก่ไข่ ไก่เนื้อ เป็ด เป็ดไข่ ไก่พันธุ์ โคนม และโคขุน โดยแบ่งลักษณะการทารุณออกเป็น

1) การเลี้ยงดู พบการทารุณ เช่น การเลี้ยงในกรงที่แคบ วิธีการเลี้ยงดูและอุปกรณ์ การเลี้ยงดูไม่ถูกสุขลักษณะ พบการใช้สารเคมีผสมอาหารเพื่อเร่งเนื้อและการเจริญเติบโต การเปิดไฟแรงให้สัตว์กินอาหารทั้งวันทั้งคืน การจับเชือกลูกตัวผู้ของวัวนม การผสมเทียมที่ไม่ถูกหลักทำให้สัตว์ทุกข์ทรมาน และการปล่อยให้สัตว์หิวกระหาย เจ็บป่วย โดยไม่ดูแล

2) การขนส่ง พบการทารุณ เช่น การจับสัตว์หลายๆ ตัว ใส่กรง ก่อ่งที่คับแคบ หรือ ถูกตีบ ทำให้มีอาการหายใจไม่เพียงพอขณะทำการขนส่ง ระยะทางการขนส่งยาวไกลทำให้สัตว์เกิดความทุกข์ทรมาน หิวกระหาย และแออัด จนบางครั้งสัตว์ทุพพลภาพ หรือตาย รวมถึงการใช้พาหนะที่ไม่เหมาะสมแก่การขนส่ง หรือเคลื่อนย้ายสัตว์

3) การเชือดและชำแหละ พบการทารุณสัตว์ เช่น การเชือดชำแหละไม่ถูกหลักวิชาการ อุปกรณ์และสถานที่ชำแหละไม่ถูกสุขลักษณะ กระบวนการเชือดทำให้สัตว์เกิดความเครียดและทุกข์ทรมาน รวมถึงการบริโภคสัตว์ขณะที่มีชีวิตอยู่

4) การใช้งาน พบการทารุณสัตว์ เช่น การใช้งานสัตว์โดยไม่คำนึงถึงขีดจำกัดตามธรรมชาติของสัตว์แต่ละประเภท ใช้งานสัตว์ขณะสัตว์นั้นเจ็บป่วย ชรา อ่อนอายุ ใกล้คลอดหรือพิการ การใช้งานสัตว์โดยใช้สารกระตุ้นให้สัตว์ทำงานหนักเกินเวลา

2.2.2 สัตว์บ้าน

สัตว์บ้าน คือ สัตว์ที่มนุษย์นำมาเลี้ยงเป็นระยะเวลานานจนขาดจากสภาพของความเป็นสัตว์ป่า ในที่นี้หมายถึง สุนัขและแมว เท่านั้น ส่วนสัตว์ชนิดอื่นที่มนุษย์นำมาเลี้ยง เช่น กระจ่าง ปลา นก โดยสภาพธรรมชาติยังคงดำรงชีวิตตามสภาพของสัตว์ป่าแต่ดั้งเดิม เช่น ปลายังคงเกิดและดำรงชีวิตอยู่ในน้ำตามธรรมชาติดั้งเดิม แม้ปลาชนิดนั้นจะไม่เคยดำรงชีวิตอยู่ในแหล่งน้ำธรรมชาติมาก่อนเลยก็ตาม

⁴สิทธิชัย คลังมณี. อ่างแล้วเชิงอรธที่ 1. หน้า 49-54.

ประเด็นเรื่องสัตว์บ้านซึ่งเป็นสุนัขและแมวที่ถูกทอดทิ้งและถูกค้า เป็นประเด็นศึกษาสำคัญเนื่องจากการทิ้งสัตว์เป็นการทารุณสัตว์รูปแบบหนึ่งที่พบได้มากในประเทศไทย เนื่องจากทำให้สัตว์ได้รับอันตรายทั้งทางร่างกาย คือ ทำให้สัตว์ขาดที่อยู่อาศัย อาหาร ยารักษาโรค และทางจิตใจ คือ สัตว์เกิดความรู้สึกถูกทอดทิ้ง กลายเป็นสัตว์ที่มีพฤติกรรมก้าวร้าว ก่อให้เกิดปัญหาต่อสังคม เช่น มลพิษทางเสียง โรคระบาด ส่วนปัญหาการค้าสัตว์บ้าน โดยเฉพาะสุนัข เพื่อบริโภคเป็นอาหาร หรือส่งออกไปจำหน่ายยังต่างประเทศ เป็นปัญหาที่เรื้อรังมานานในประเด็นว่าเป็นการทารุณสัตว์หรือไม่

ปัญหาการค้าสัตว์บ้านเฉพาะสัตว์บ้านในเขตกรุงเทพมหานคร ในบรรดาสุนัขและแมวที่มีเจ้าของจำนวนประมาณ 880,000 ตัว มีสุนัขและแมวจรจัดถึง 154,716 ตัว โดยประมาณเฉลี่ยทั้ง 50 เขต คิดเป็นเขตละ 3,000 กว่าตัว โดยสถานที่ที่มนุษย์นิยมนำสัตว์บ้านไปปล่อยคือ วัด ศาลเจ้า ตลาดสด ย่านชุมชน สถานที่ราชการ ทั้ง โรงเรียน มหาวิทยาลัย สถานีขนส่ง และแหล่งท่องเที่ยว

ปัญหาการค้าสุนัขเพื่อบริโภคหรือส่งออกไปจำหน่ายยังต่างประเทศพบรายงานการค้าในลักษณะรับแลกสุนัขมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2528 โดยศูนย์กลางรับซื้อและฆ่าหาละอยู่ที่บ้านท่าแร่ จังหวัดสกลนคร ในปัจจุบันมีการรวมกลุ่มจัดตั้งเป็นสหกรณ์ชื่อว่าสหกรณ์ท่าแร่บูรณกิจ มีปริมาณสุนัขเพื่อการฆ่าหาละ 80-100 ตัว ต่อคอก ต่อ 3-4 วัน ในปี พ.ศ. 2541 มีรายงานจาก Human Society ว่าพบการลักลอบนำสุนัขมาผลิตเป็นเสื้อผ้าและเครื่องหนังต่างๆ ส่งไปจำหน่ายในสหรัฐอเมริกา โดยระบุว่าประเทศไทยเป็นหนึ่งในประเทศผู้ส่งออกหนังสุนัขรายใหญ่รองจากสาธารณรัฐประชาชนจีน

ในส่วนของปัญหาการบริโภคเนื้อสุนัขเป็นอาหารเกิดประเด็นถกเถียงเป็นเวลานานว่าเป็นการทารุณสัตว์หรือไม่ เนื่องจากวัฒนธรรมการบริโภคเนื้อสุนัขเป็นวัฒนธรรมท้องถิ่นที่บริโภคสืบทอดกันมาอย่างแพร่หลายของกลุ่มชาวนวน ซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ในพื้นที่บ้านท่าแร่ ดังนั้นลักษณะของวัฒนธรรมท้องถิ่นจำเป็นต้องคงรูปลักษณะเดิมไว้ หากยังถือว่าวัฒนธรรมนั้นเป็นวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ยังยึดถืออยู่ในปัจจุบัน ในทางกลับกันวัฒนธรรมการบริโภคเนื้อสุนัขแต่เดิมเป็นการบริโภคเพื่อการยังชีพ แต่ปัจจุบันรูปแบบการบริโภคเปลี่ยนไปกลายเป็นการบริโภคเชิงธุรกิจถึงขนาดจัดตั้งเป็นสหกรณ์ แสดงให้เห็นถึงเจตนาารมณการบริโภคในท้องถิ่นนั้นมิใช่เพื่อดำรงชีวิตเหมือนเช่นอดีต หากเป็นไปเพื่อการค้าเป็นสำคัญ

2.2.3 สัตว์ป่า

พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.2535 ได้ให้ความหมายสัตว์ป่าไว้ว่า หมายถึง สัตว์ทุกชนิด ไม่ว่าสัตว์บก สัตว์น้ำ สัตว์ปีก แมลง หรือแมง ซึ่งโดยสภาพธรรมชาติย่อมเกิดและดำรงชีวิตอยู่ในป่า หรือในน้ำ และให้หมายความรวมถึง ไข่ของสัตว์ป่าเหล่านั้นทุกชนิดด้วย แต่ไม่หมายความรวมถึง สัตว์พาหนะที่ได้จดทะเบียนทำตัวรูปพรรณตามกฎหมายพาหนะดังกล่าว เมื่อพิจารณาประกอบกับแนวคิดที่ว่าสัตว์ป่า คือ สัตว์ซึ่งโดยธรรมชาติย่อมเกิดและดำรงชีวิตโดยถือเอาสภาพธรรมชาติของสัตว์นั้นเป็นสำคัญ หากสภาพธรรมชาติของสัตว์นั้นย่อมเกิดและดำรงชีวิตอยู่ในป่าหรือในน้ำ แล้วภายหลังสัตว์นั้นมิได้เกิดและดำรงชีวิตในป่าหรือในน้ำแล้ว ก็ยังถือว่าเป็นสัตว์ป่าอยู่ การศึกษาของโครงการสมุดปกขาวเป็นการศึกษาสัตว์ป่าประเภทช้าง ชะนี ม้า งู โดยศึกษาในแหล่งท่องเที่ยว 15 แห่ง เช่น ซาฟารีเวิลด์ สวนสัตว์พาต้า สวนสัตว์เชียงใหม่ สวนเสือศรีราชา พบการทารุณสัตว์ประเภทสัตว์สนับสนุนการท่องเที่ยว โดยเริ่มจากการนำสัตว์ป่าออกจากป่า ซึ่งนับว่าเป็นการทารุณสัตว์เพื่อให้สัตว์สูญเสียสัญชาตญาณการดำรงชีพในป่า ในการนำสัตว์บางชนิดออกมาจากป่า เช่น ชะนี หรือช้าง จำเป็นต้องมีการฆ่าแม่สัตว์เพื่อให้ได้ลูก นอกจากนี้ ลักษณะการดูแลและใช้งานสัตว์ป่ายังเป็นไปอย่างทารุณ ทั้งการกักขังในกรงหรือพื้นที่คับแคบเกินไป การกักขังไว้ในพื้นที่ที่ได้รับการรบกวน การขนส่งสัตว์อย่างแออัดภายในกรง หรือกล่องแคบๆ การฝึกสัตว์ป่าใช้งานอย่างทารุณ ให้อาหารและเลี้ยงดูไม่ถูกสุขลักษณะตามธรรมชาติของสัตว์ ใช้สัตว์เลือดอุ่นที่ยังมีชีวิตอยู่เป็นเหยื่อหรือเป็นอาหารสัตว์อื่น กักขังสัตว์ที่เป็นอริไว้ในกลุ่มเดียวกัน ทอดทิ้งสัตว์เพื่อให้พ้นภาวะ หรือนำไปทิ้งในป่า ซึ่งสัตว์ไม่สามารถหากินและดูแลตัวเองได้เนื่องจากสูญเสียสัญชาตญาณสัตว์ป่า

สภาพดังกล่าวเป็นปัญหาที่ได้รับการกล่าวขวัญและร้องเรียนจากนักท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่องถึงสภาพการทารุณสัตว์ในประเทศไทย ตลอดจนการรายงานข่าวว่าประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการค้าขายสัตว์ป่าในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ซึ่งได้รับการเฝ้าระวังจากนานาประเทศตลอดเวลา

2.2.4 สัตว์ทดลอง

สัตว์ทดลอง คือ สัตว์ที่ถูกนำมาเพาะเลี้ยงในที่ที่กักขังไว้ สามารถสืบสายพันธุ์ได้ซึ่งมนุษย์นำมาใช้เพื่อประโยชน์ในเชิงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทุกสาขา โดยมากสัตว์ทดลองมักเป็นสัตว์เล็ก เช่น หนู กระต่าย เนื่องจากสัตว์พันธุ์เล็กจะสะดวกต่อการปรับปรุงพันธุกรรมและพฤติกรรมให้เป็นไปตามความต้องการของผู้ใช้ และเนื่องจากความปกติสุขของสัตว์ส่งผลโดยตรงต่อความแม่นยำของงานวิจัย ผู้ใช้จึงมักให้ความสำคัญกับการดูแลสวัสดิภาพของสัตว์ทดลอง

จากการศึกษาในสถาบันการศึกษาที่มีการใช้สัตว์ในการทดลองทั้งเพื่อการวิจัยและการเรียนการสอน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นคณะที่เกี่ยวข้องกับสัตว์โดยตรง เช่น คณะสัตวแพทย์

ในมหาวิทยาลัยต่างๆ หรือเป็นคณะที่เกี่ยวข้องกับการทดลองทางด้านการแพทย์ เช่น ภาควิชาการแพทย์ พบว่า การใช้สัตว์ทดลองในสถาบันการศึกษาเป็นไปตามจรรยาบรรณการใช้สัตว์ทดลองที่ควบคุมกำกับไว้ แต่อย่างไรก็ดี ยังพบการทารุณบางส่วน เช่น สัตว์ขาดการดูแลทั้งก่อนและหลังการทดลอง ในกระบวนการทดลองสัตว์เกิดความเครียดและทุกขเวทนาเกินจำเป็นทั้งขณะทำการทดลองหรือหลังทำการทดลอง ใช้สัตว์ทดลองพร่ำเพรื่อโดยไม่คำนึงถึงความพร้อมและสถานภาพของสัตว์ ทอดทิ้งสัตว์ให้เป็นภาระหลังใช้ทดลอง รวมถึงการใช้สัตว์ทดลองทั้งที่มีวิธีการทดลองอื่นที่ดีกว่า นอกจากนี้จากการสำรวจของสำนักเลขานุการคณะกรรมการแห่งชาติเพื่อพัฒนางานเลี้ยงและใช้สัตว์เพื่องานทางวิทยาศาสตร์ พบว่า ปัจจุบันมีสถาบันและหน่วยงานต่างๆ ที่ใช้สัตว์ทดลองทั้งประเทศจำนวน 71 แห่ง แต่ไม่มีแห่งใดเลยที่มีมาตรฐานงานเลี้ยงและใช้สัตว์เทียบเท่ามาตรฐานสากล เช่น คณะแพทยศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ แต่เดิมได้มีความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยเซนต์หลุยส์ ประเทศสหรัฐอเมริกา ในเรื่องเกี่ยวกับมาตรฐานงานเลี้ยงและใช้สัตว์ทดลอง แต่ต่อมามาตรฐานดังกล่าวถูกยกเลิกไป ปัจจุบันมีเพียงหน่วยงานเอกชนซึ่งดำเนินธุรกิจเพาะเลี้ยงสัตว์ทดลองที่มีมาตรฐานงานเลี้ยงและใช้งานสัตว์ทดลองที่เป็นไปตามมาตรฐานสากลมากที่สุด

2.3 ผลกระทบจากการกระทำทารุณสัตว์

ผลกระทบจากการกระทำทารุณสัตว์สามารถแบ่งได้ ดังนี้

2.3.1 ผลกระทบต่อสัตว์ที่ถูกกระทำทารุณ

ผลกระทบต่อสัตว์ที่ถูกทารุณกรรม ไม่ว่าจะสัตว์จะถูกทารุณกรรมในรูปแบบใด ย่อมมีผลกระทบต่อสัตว์เสมอ กรณีสัตว์ถูกทารุณกรรมทางร่างกายพบว่า จะมีบาดแผลและร่องรอยของการถูกทำร้าย ในบางกรณีก็ถึงขั้นพิการ ซึ่งส่งผลต่อการดำรงชีวิตของสัตว์นั้นๆ สำหรับการทารุณทางด้านจิตใจของสัตว์ รวมไปถึงการละเลยไม่ให้อาหาร น้ำ หรือที่พักอาศัยที่เหมาะสมพบว่า จะมีผลกระทบต่ออารมณ์และสภาพจิตใจของสัตว์โดยตรง อาจทำให้สัตว์นั้นกลายเป็นสัตว์ที่ดุร้าย เกิดความเครียด หงุดหงิดง่าย และอาจนำไปสู่การทำร้าย หรือทำอันตรายคนอื่นๆ ได้ด้วยเหตุนี้ ไม่ว่าจะกรณีสัตว์ถูกทารุณกรรมทางร่างกาย หรือการทารุณสัตว์โดยการละเลยให้สัตว์อดอาหาร หิวโหย หรืออยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม การทารุณกรรมนั้นย่อมมีผลทำให้เกิดปัญหาทางร่างกายและ/หรือ จิตใจของสัตว์โดยตรง ไม่ว่าจะทำให้สัตว์ได้รับความเจ็บปวด

เกิดความวิตก ความหวาดระแวง กลัว เบื่อหน่าย โดดเดี่ยว เพิ่มความเครียด ความก้าวร้าว ความกดดัน ความเศร้า หรืออื่นๆ ให้แก่สัตว์

2.3.2 ผลกระทบต่อบุคคลที่กระทำทารุณสัตว์

มีงานวิจัยหลายฉบับได้แสดงให้เห็นว่า การทารุณสัตว์จะมีผลต่อการสร้างนิสัยที่ก้าวร้าวรุนแรง และเป็นการปลูกฝังพฤติกรรมที่ไม่ดี ไม่มีศีลธรรม ให้แก่ผู้กระทำ และในหลายกรณีอาจส่งผลให้ผู้กระทำมีแนวโน้มกล้าทำร้ายคนอื่นหรือก่ออาชญากรรม เช่น Mark R. Dadds, Cynthia M. Turner, John McAloon วิจัยถึงพัฒนาการของความสัมพันธ์ระหว่างการทารุณสัตว์และการละเมิดหรือรุกรานต่อมนุษย์ พบว่า ผู้ที่เคยทารุณกรรมสัตว์มีแนวโน้มที่จะทำร้ายหรือรุกรานมนุษย์มากกว่าผู้ที่ไม่เคยทารุณสัตว์ หรือในการศึกษาทางจิตวิทยาได้แสดงให้เห็นว่า คนที่มีความสุขในการทำให้อัตว์ได้รับความเจ็บปวด ทุกข์ทรมาน มีโอกาสมากที่จะกระทำเช่นนั้นต่อมนุษย์ ซึ่งสิ่งนี้จะป็นสัญญาณที่จะพัฒนาทำให้เกิดอาการทางจิตได้ กล่าวคือ ในกรณีของผู้กระทำซึ่งมีพฤติกรรมทารุณกรรมสัตว์อย่างซ้ำๆ อาจมีผลทำให้ผู้กระทำนั้นมีอาการป่วยทางจิตได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเด็กและเยาวชน ขณะเดียวกันพฤติกรรมดังกล่าวก็อาจเป็นตัวบ่งชี้ถึงสภาพทางจิตของผู้กระทำได้เช่นกัน ทั้งนี้ ในทางจิตเวชเรียกอาการของโรคว่า Conduct Disorder: CD (พฤติกรรมที่ผิดปกติ)⁶

2.3.3 ผลกระทบต่อครอบครัวและสังคม

การทารุณกรรมสัตว์ไม่เพียงแต่มีผลกระทบต่อสัตว์หรือตัวผู้กระทำเท่านั้น ยังมีผลกระทบต่อสังคมหรือคนในชุมชนได้ ทั้งนี้ มีการวิจัยทางจิตวิทยา สังคมศาสตร์ และอาชญาวิทยาหลายฉบับที่บ่งชี้ว่า การทารุณกรรมสัตว์มีผลกระทบต่อคนในสังคมหรือชุมชน เนื่องจากมีความสัมพันธ์ระหว่างการทารุณสัตว์กับการละเมิดสิทธิของบุคคลอื่น การกระทำความผิดกฎหมายหรือการก่ออาชญากรรม เช่น งานวิจัยฉบับหนึ่งพบว่า อาชญากรที่เคยทำร้ายหรือทารุณกรรมสัตว์หรือทารุณกรรมเด็กมาก่อน มีจำนวนมากกว่าอาชญากรที่ไม่เคยทำร้ายสัตว์หรือเด็กมาก่อน และตามรายงานของ FBI ในสหรัฐอเมริกา พบว่า ประวัติการทารุณสัตว์เป็นหนึ่งในอุปนิสัยที่ปรากฏอย่างสม่ำเสมอในบันทึกทางคดี และบุคคลที่กระทำผิดกฎหมายส่วนหนึ่งจะมีประวัติเคยทารุณกรรมสัตว์มาก่อน โดยเฉพาะเด็กและเยาวชน ในงานวิจัยฉบับหนึ่งบ่งชี้ว่า คนที่ชอบทำร้ายสัตว์ส่วนใหญ่จะมีระดับของการรุกรานมนุษย์มากกว่าผู้ที่ไม่เคยทำร้ายสัตว์ และมีการสำรวจของนักจิตเวชพบว่า ผู้กระทำการทารุณสัตว์จะไม่สามารถหยุดพฤติกรรมได้ มีผลทำให้ไปกระทำต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกันนอกจากที่กระทำต่อสัตว์ และในผู้ป่วยที่ทรมานสุนัขและแมว จะมีระดับการ

⁵ธันวรัตน์ โจนโรวรรณ. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 2. หน้า 27.

⁶ธันวรัตน์ โจนโรวรรณ. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 2. หน้า 27-28.

ละเมิดหรือรุกรานผู้อื่นสูงกว่าผู้ป่วยที่ไม่เคยทรمان นอกจากนี้ การศึกษาวิจัยทางจิตวิทยาของ Roman Gleyzer และคณะ ได้ข้อสรุปว่า การแสดงออกของการทารุณสัตว์สัมพันธ์กับการก่อการทารุณหรือการละเมิดต่อบุคคลอื่น และการมีพฤติกรรมต่อต้านสังคม⁷

“การทารุณสัตว์” เป็นจุดเริ่มต้นความรุนแรงในครอบครัวและสังคม ตามที่ FBI เคยสัมภาษณ์ฆาตกรต่อเนื่อง 36 ราย และสอบถามถึงประวัติการกระทำทารุณสัตว์ในอดีตหลายรายยอมรับว่า “เคยฆ่าสัตว์และทรมาณสัตว์” มาตั้งแต่สมัยเด็ก และมากถึง 46% ที่ยอมรับว่ายังทารุณสัตว์อยู่แม้พวกเขาจะโตเป็นหนุ่มสาวแล้วก็ตาม

จากการศึกษาเมืองชั้นนำทั่วประเทศสหรัฐอเมริกา พบว่า การทารุณสัตว์เลี้ยงเป็น 1 ใน 4 ตัวชีวิตที่นำมาสู่ “ความรุนแรงในครอบครัว” ดังนี้

1) ผู้กระทำความรุนแรงมักจัดการและบังคับคนในครอบครัว โดยเริ่มจากการข่มขู่หรือการทำร้ายสัตว์เลี้ยงของครอบครัวให้เหยื่อเห็น ผู้หญิงมากถึง 71-83% ที่เข้ามาขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานคุ้มครองต่างๆ กล่าวว่า คู่ครองของพวกเขาทำร้ายหรือฆ่าสัตว์เลี้ยงของครอบครัวด้วย และครอบครัวที่มีปัญหาการทำร้ายร่างกายเด็ก มักมีการทารุณสัตว์ร่วมด้วยถึง 88%

2) การทารุณสัตว์ในรูปแบบของการปล่อยปละละเลย ก็เป็นตัวบ่งชี้ถึงปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นปัญหาการไม่ดูแล, ปัญหาสภาพจิตใจ หรือปัญหาสุขภาพจิต โดยผู้ที่บกพร่องหรือละเลยการดูแลสัตว์เลี้ยง มักมีแนวโน้มว่าจะละเลยต่อการดูแลสุขภาพจิตในครอบครัวด้วยเช่นกัน เช่น มีหลายกรณีที่พบว่า เด็กถูกปล่อยทิ้งไว้ให้อยู่ร่วมกับสัตว์เลี้ยงหรือเมื่อพบว่า มีการกักขังสัตว์ ก็มักจะพบในสถานที่ที่ไม่ถูกสุขอนามัย ซึ่งอาจนำมาสู่การเสียชีวิตของสัตว์ตามมาอีกหลายตัว รวมถึงยังส่งผลต่อสุขภาพของเด็กและผู้สูงวัยในสถานที่บริเวณนั้นด้วย⁸

สรุปได้ว่า การกระทำรุนแรงต่อสัตว์อาจนำมาสู่อาชญากรรมรุนแรงต่อมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นความรุนแรงในครอบครัว อาชญากรรมต่อชีวิตคนและทรัพย์สิน การใช้ยาเสพติด หรือพฤติกรรมที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยอื่น ๆ เป็นต้น การกระทำทารุณต่อสัตว์จำนวนมากย่อมแสดงถึงความโหดร้ายของผู้กระทำมากกว่ากระทำต่อสัตว์จำนวนน้อย จึงน่าจะมีแนวโน้มที่จะก่ออาชญากรรมอื่นที่รุนแรงมากกว่าตามไปด้วย

⁷ฉันทวีรัตน์ โธจนโรวรรณ. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 2. หน้า 28-29.

⁸Khunprajuab 'S Blog. (2558). “พ.ร.บ. คุ้มครองสัตว์” เพื่อสัตว์...เพื่อคน...เพื่อใคร. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.khunprajuab.com/>. [2559, 1 กรกฎาคม].

2.3.4 ผลกระทบต่อเศรษฐกิจ

จำนวนอาชญากรรมตลอดจนความสลับซับซ้อนของรูปแบบและการทวีความรุนแรงมากขึ้นของอาชญากรรม นำมาซึ่งความสูญเสียทั้งทรัพยากรของประเทศที่ต้องตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม ตลอดจนงบประมาณในการป้องกันแก้ไขปัญหาอาชญากรรม⁹

สรุปได้ว่า การกระทำทารุณต่อสัตว์เป็นอาชญากรรมและนำมาซึ่งความสูญเสียทั้งทรัพยากรของประเทศที่ต้องตกเป็นเหยื่อ นั่นคือ สัตว์ที่ถูกทารุณ ตลอดจนงบประมาณในการป้องกันแก้ไขปัญหาการกระทำทารุณสัตว์ เช่น ค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษาสัตว์ที่ถูกทารุณ เป็นต้น ซึ่งการกระทำทารุณต่อสัตว์จำนวนมากย่อมมีความรุนแรงและก่อให้เกิดความสูญเสียมากกว่ากระทำต่อสัตว์ที่มีจำนวนน้อย จึงย่อมส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจที่มากกว่าตามไปด้วย

2.3.5 การสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพและระบบนิเวศวิทยาของสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย

การกระทำทารุณต่อสัตว์ก่อให้เกิดการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพจำนวนมากและไม่สามารถเอากลับคืนมาได้ ซึ่งการกระทำทารุณต่อสัตว์จำนวนมากย่อมส่งผลกระทบต่ออย่างใหญ่หลวงต่อการสูญเสียทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศวิทยา นอกจากนี้ ยังส่งผลกระทบต่อเป็นลูกโซ่ทำให้สัตว์ป่าอื่นๆ พอลอยสูญพันธุ์ไปด้วยในที่สุด จึงย่อมก่อให้เกิดความสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพมากกว่ากระทำต่อสัตว์ที่มีจำนวนน้อย

สัตว์ป่าเป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศน์ มีบทบาทในด้านการถ่ายทอดพลังงานและธาตุอาหาร โดยการกินเป็นทอดๆ ตามห่วงโซ่และสายใยอาหาร สัตว์ป่ามีผลต่อทรัพยากรธรรมชาติอื่นๆ ไม่น้อย อย่างเช่น ทรัพยากรป่าไม้ สัตว์ป่าก็มีส่วนช่วยหลายอย่าง เช่น

1) สัตว์ป่าช่วยทำลายศัตรูป่าไม้ ต้นไม้ในป่าจะมีศัตรูตามธรรมชาติเสมอๆ เช่น โรคและแมลง เป็นต้น แต่ศัตรูเหล่านี้จะไม่ระบาด โดยเฉพาะแมลงหากมีตัวทำลายสัตว์ป่าหลายชนิดเป็นตัวกำจัดแมลง เช่น นกหัวขวาน นกไต่ไม้ จะกินแมลงและตัวหนอน ตามลำต้น นกกินแมลง นกจับแมลง จะกินแมลงที่มาทำลายใบ ดอกและผล ตุ่น หนูผี จะกินหนอนที่มากินรากและลำต้นใต้ดิน หากปราศจากสัตว์เหล่านี้แล้วต้นไม้จะได้รับความเสียหายและอาจจะตายในที่สุด

2) สัตว์ป่าช่วยผสมเกสรดอกไม้ ต้นไม้ผสมเกสรได้นั้นอาศัยปัจจัยหลายอย่างช่วย เช่น ลมและแมลง สำหรับสัตว์ป่าบางชนิดก็เป็นตัวช่วยผสมเกสรด้วย เช่น นกกินปลี นกปลีกล้วย และค้างคาวกินน้ำหวานดอกไม้ เป็นต้น สัตว์ป่าเหล่านี้จะช่วยผสมเกสรดอกไม้ในขณะที่

⁹สมนทิพย์.คอม. (2559). *เอกสารประกอบคำบรรยาย “อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา”*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.polsci.chula.ac.th/sumonthip/>. [2559, 2 กรกฎาคม].

กินน้ำหวานดอกไม้จากดอกหนึ่งไปยังอีกดอกหนึ่ง หรือจากต้นหนึ่งไปยังอีกต้นหนึ่ง ทำนองเดียวกับลมและแมลงดังกล่าวแล้ว

3) สัตว์ป่าช่วยในการกระจายเมล็ดพันธุ์ไม้ สัตว์ป่าบางชนิด เช่น นกขุนทอง นกเงือก ค้างคาวบางชนิด ลิง ค่าง ชะนี กวาง เก้ง กระตัง วัวแดง เป็นต้น จะกินผลไม้เป็นอาหาร แล้วคายหรือถ่ายเมล็ดออกมาตามที่ต่างๆ เมล็ดไม้บางชนิดไม่ได้รับความเสียหายใดๆ ในการผ่านกระเพาะของสัตว์เหล่านี้ ก็เท่ากับสัตว์ป่าช่วยในการกระจายเมล็ดพันธุ์ไม้ไปในที่ต่างๆ ที่สัตว์ท่องเที่ยวไป แล้วคายหรือถ่ายเมล็ดไม้ออกมา

4) สัตว์ป่าช่วยทำให้ดินอุดมสมบูรณ์ยิ่งขึ้น มูลของสัตว์เกือบทุกชนิดใช้เป็นปุ๋ยได้เป็นอย่างดี เท่ากับเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ให้กับดิน ในขณะที่เดียวกันเมื่อสัตว์ป่าตายลง ซากของสัตว์ป่าก็จะกลายเป็นปุ๋ยได้เช่นเดียวกัน ทุกวันนี้เกิดปัญหาการตัดแปลงมูลของสัตว์ป่าบางชนิด เช่น มูลของค้างคาว ซึ่งมีอยู่มากมายตามถ้ำต่างๆ ให้ใช้อย่างถูกต้อง ก็จะแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้ทุกวันนี้ แม้ว่าจะใช้มูลค้างคาวเป็นปุ๋ยอยู่บ้าง ก็อยู่เฉพาะในวงจำกัด ในปัจจุบันวงการป่าไม้เองก็ต้องใช้ปุ๋ยในสวนป่าเหมือนกัน¹⁰

ดังนั้น การกระทำทารุณต่อสัตว์ก่อให้เกิดการสูญเสียระบบนิเวศวิทยาของสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมตั้งแต่ต้นน้ำลำธาร แหล่งอาหารและความแปรปรวนของสภาพอากาศ และการกระทำทารุณต่อสัตว์จำนวนมากย่อมก่อให้เกิดความสูญเสียระบบนิเวศวิทยาของสิ่งมีชีวิตทั้งหลายมากกว่ากระทำต่อสัตว์ที่มีจำนวนน้อย

2.3.6 แสดงให้เห็นถึงความสูญเสียและความเสื่อมโทรมของสังคม

อาชญากรรมที่เพิ่มจำนวนมากขึ้นแสดงให้เห็นถึงความสูญเสียและความเสื่อมโทรมของสังคมนอกจากนี้จำนวนอาชญากรรมที่เพิ่มมากขึ้น เป็นตัวแปรสำคัญที่แสดงให้เห็นถึงภาวะความเสื่อมโทรมของศีลธรรมในสังคมได้เป็นอย่างดี เนื่องจากจำนวนอาชญากรรมที่เพิ่มมากขึ้นแสดงให้เห็นถึงกระบวนการขัดเกลาทางสังคมไม่มีประสิทธิภาพ ทำให้คนในสังคมขาดสิ่งยึดเหนี่ยวใจ ขาดความมีคุณธรรม จริยธรรมในการดำเนินชีวิตเป็นสำคัญ¹¹

สรุปได้ว่า การกระทำทารุณต่อสัตว์เป็นอาชญากรรมซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเสื่อมโทรมของสังคมและศีลธรรมในสังคม และการกระทำทารุณต่อสัตว์จำนวนมากมีระดับความรุนแรงและ

¹⁰berry_nanz. (2555). *ตอนที่ 9: 5 สิทธิของสัตว์(เนื้อหา)*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://writer.dek-d.com/nanzy-phil52/story/viewlongc.php?id=792325&chapter=9>. [2558, 21 มิถุนายน].

¹¹สุมนทิพย์.คอม. (2559). *เอกสารประกอบการบรรยาย "อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา"*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.polsci.chula.ac.th/sumonthip/>. [2559, 2 กรกฎาคม].

สร้างความเสียหายมากกว่ากระทำต่อสัตว์จำนวนน้อย จึงยอมแสดงให้เห็นถึงความเสื่อมโทรมของสังคมและศีลธรรมในสังคม ความขาดคุณธรรม จริยธรรมของคนในสังคมที่มากกว่าด้วย

กล่าวโดยสรุป คือ การกระทำรุนแรงต่อสัตว์อาจนำมาสู่อาชญากรรมรุนแรงต่อมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นความรุนแรงในครอบครัว อาชญากรรมต่อชีวิตคนและทรัพย์สิน การใช้ยาเสพติด หรือพฤติกรรมที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยอื่น ๆ แสดงให้เห็นถึงความเสื่อมโทรมของสังคมและศีลธรรมในสังคม ความขาดคุณธรรม จริยธรรมของคนในสังคม อีกทั้งยังส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ กล่าวคือนำมาซึ่งความสูญเสียทั้งทรัพยากรของประเทศที่ต้องตกเป็นเหยื่อ นั่นคือสัตว์ที่ถูกทารุณตลอดจนงบประมาณในการป้องกันแก้ไขปัญหาการกระทำทารุณสัตว์ เช่น ค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษาสัตว์ที่ถูกทารุณ การกระทำทารุณต่อสัตว์ก่อให้เกิดการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพจำนวนมากและไม่สามารถเอากลับคืนมาได้ ซึ่งการกระทำทารุณต่อสัตว์จำนวนมากย่อมส่งผลกระทบต่ออย่างใหญ่หลวงต่อการสูญเสียทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศวิทยา นอกจากนี้ยังส่งผลกระทบต่อเป็นลูกโซ่ทำให้สัตว์ป่าอื่นๆ พลอยสูญพันธุ์ไปด้วยในที่สุด ก่อให้เกิดการสูญเสียระบบนิเวศวิทยาของสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อไปยังแหล่งต้นน้ำลำธาร แหล่งอาหารและความแปรปรวนของสภาพอากาศ ดังนั้นการกระทำทารุณต่อสัตว์จำนวนมากจึงย่อมส่งผลเสียหายนดังกล่าวข้างต้นมากกว่ากระทำต่อสัตว์จำนวนน้อย

2.4 แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันการทารุณสัตว์

แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันการทารุณสัตว์ มีดังต่อไปนี้

2.4.1 แนวคิดทางกฎหมายเกี่ยวกับสถานภาพของสัตว์ในสังคมตะวันตก

สถานะของสัตว์ในสังคมโบราณเชื่อว่า สัตว์เป็นเพียงวัตถุนิตหนึ่งที่มีอยู่เพื่อให้มนุษย์ได้ใช้ประโยชน์เท่านั้น โดยไม่สนใจว่าสัตว์จะมีความรู้สึกนึกคิด หรือมีความสามารถในการรับรู้ความเจ็บปวดได้เช่นเดียวกับมนุษย์หรือไม่ ทั้งนี้ จะเห็นได้จากความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และสัตว์ในสมัยเริ่มแรกนับแต่ยุคสมัยหินเก่าเมื่อประมาณ 2.5 ล้านปี ก่อนที่มนุษย์ดำรงชีวิตอยู่ด้วยการล่าสัตว์และหาผลไม้อินทรีย์ และในช่วงยุคหินกลางและยุคหินใหม่ที่มนุษย์ได้เริ่มรู้จักการเพาะปลูกและเริ่มรู้จักนำสัตว์ป่ามาเลี้ยงเพื่อกินเป็นอาหาร นำเอาหนังสัตว์มาใช้ทำเป็นเครื่องนุ่งห่มหรือกระโຈมที่พึก และนำสัตว์ป่าบางชนิดมาเลี้ยงไว้เพื่อเป็นยานพาหนะหรือยารักษาโรคสำหรับมนุษย์ ฯลฯ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และสัตว์ในลักษณะของการนำสัตว์มาใช้เพื่อประโยชน์ของมนุษย์ดังกล่าวนี้มีมากขึ้นเป็นลำดับและยังคงมีอยู่เรื่อยมาจนถึงยุคประวัติศาสตร์ ซึ่งจาก

ความสัมพันธ์ในลักษณะนี้เองย่อมเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงสถานภาพของสัตว์ในสังคมโบราณว่ามนุษย์มองสัตว์อย่างไร

แนวความคิดเกี่ยวกับสถานะของสัตว์ในสังคมมนุษย์ได้เริ่มปรากฏและสะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนมากขึ้นเมื่อเข้าสู่ยุคกรีกโรมัน เป็นต้นมา เนื่องจากมีนักคิดนักปรัชญาหลายคนได้แสดงทัศนะและมุมมองเกี่ยวกับสถานะของสัตว์ในทางสังคมไว้อย่างกว้างขวาง โดยแนวคิดดังกล่าวได้ปรากฏอยู่ทั้งในหลักปรัชญาของกรีกโรมัน คำร่ำสอนทางศาสนาของนักบวชในพุทธศาสนา และในงานเขียนของนักปรัชญาสมัยใหม่ ด้วยเหตุนี้จึงอาจสรุปแนวความคิดเกี่ยวกับสถานะของสัตว์ในมุมมองของสังคมได้ดังนี้

แนวความคิดเกี่ยวกับสถานะของสัตว์ในสังคมสมัยโบราณจนกระทั่งถึงยุคกรีกโรมัน และยุคกลาง พบว่าในช่วงนี้สัตว์ถูกมองว่าเป็นสิ่งมีชีวิตที่แตกต่างไปจากมนุษย์อย่างสิ้นเชิง เนื่องจากเชื่อว่าสัตว์ไม่มีเหตุผล ไม่มีสติ ไม่มีภาษา ไม่สามารถมีความพึงพอใจ ความปรารถนา และไม่มีจิตวิญญาณ มนุษย์เท่านั้นที่มีสิ่งเหล่านี้ได้ และด้วยความสามารถทางเหตุผลของมนุษย์นี้เองส่งผลให้มนุษย์ต่างจากสิ่งอื่นๆ มนุษย์จึงมีสถานะพิเศษเหนือสิ่งอื่นใดบนโลกซึ่งรวมถึงสัตว์ด้วย สัตว์จึงเป็นสิ่งมีชีวิตที่ด้อยกว่าหรือต่ำกว่ามนุษย์ ที่เกิดมาเพื่อรับใช้และเป็นผลประโยชน์ให้แก่มนุษย์เท่านั้น และด้วยเหตุนี้จึงเชื่อว่าสัตว์ไม่มีคุณค่าหรือสถานะทางศีลธรรมใดๆ ที่จะได้รับความคุ้มครองอย่างที่พึงมีในมนุษย์ แต่คุณค่าของสัตว์จะเกิดขึ้นมาเมื่อสัตว์ได้ทำประโยชน์ให้แก่มนุษย์ ผลจากความคิดความเชื่อดังกล่าวทำให้มนุษย์สามารถครอบครองสัตว์และกระทำอย่างไรต่อสัตว์ของตนก็ได้ แม้กระทั่งกระทำการอันทารุณ โหดร้ายหรือทรมานทำให้สัตว์ได้รับความเจ็บปวดก็ตาม ซึ่งเราเรียกแนวความคิดนี้ว่าผลประโยชน์ของสัตว์อยู่ภายใต้ผลประโยชน์ของมนุษย์

ทั้งนี้ แนวความคิดดังกล่าวได้เกิดขึ้นสืบเนื่องมาจากการได้รับอิทธิพลทางความคิดความเชื่อจากนักปรัชญากรีกโรมัน รวมถึงการตีความในคัมภีร์ไบเบิลของนักบวชในยุคกลางบางคน ตัวอย่างเช่น อริสโตเติล (384-322 ปีก่อนคริสตกาล) ในยุคกรีก พวกนักคิดชาวคริสต์อริเคนในยุคโรมัน และเซนต์ ออกัสติน, เซนต์ โทมัส อควินัส ในช่วงยุคกลาง ที่ต่างแสดงให้เห็นว่ามนุษย์มีอำนาจเหนือและครอบครองสิ่งมีชีวิตทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่บนโลกได้ สิ่งที่สามารถเคลื่อนที่ได้ นั้นมีไว้สำหรับมนุษย์ รวมถึงสัตว์ที่ป่าเถื่อนที่สุด ก็ถูกสร้างขึ้นมารับใช้สิ่งที่มีเหตุผลเช่นมนุษย์เรา จากความเชื่อทางศาสนาและความเห็นของนักปรัชญาโบราณเหล่านี้เอง ได้ถูกนำมาใช้เป็นเหตุผลที่สนับสนุนให้สังคมในยุคสมัยนั้นปฏิบัติต่อสัตว์ประหนึ่งทรัพย์สินหรือเป็นเพียงวัตถุสิ่งของ ที่เป็นเครื่องมือเครื่องใช้ของมนุษย์ รวมทั้งยังถูกนำมาใช้เป็นเหตุผลในการสนับสนุนการใช้ประโยชน์จากสัตว์ในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเพื่ออาหาร ความบันเทิง หรืออื่นๆ ตามความเชื่อ

ดังกล่าวถือได้ว่าเป็นการปิดกั้นสถานะของสัตว์ในสังคมโบราณเป็นอย่างมากในอันที่มนุษย์พึงระลึกต่อสัตว์ในฐานะเป็นสิ่งมีชีวิตที่มีความรู้สึกเช่นเดียวกับมนุษย์ตามแนวความคิดในปัจจุบัน

อย่างไรก็ดี เมื่อคุณค่าหรือสถานภาพของสัตว์ในสังคมถูกมองว่าสัตว์เป็นเสมือนวัตถุสิ่งของ ที่ไม่มีความสามารถในการรับรู้ความรู้สึกเจ็บปวดใดๆ และมนุษย์สามารถครอบครอง และหรือทำอะไรกับสัตว์ก็ได้ แนวความคิดทางกฎหมายเกี่ยวกับสถานะของสัตว์ในยุคนี้จึงมีอยู่ในลักษณะที่ว่า ในทางกฎหมายได้ยอมรับและรับรองว่าสัตว์เป็นทรัพย์สินประเภทหนึ่งที่มนุษย์สามารถครอบครองได้ โดยที่เจ้าของผู้ครอบครองสัตว์นั้นมีสิทธิ์ตามกฎหมายอย่างเต็มที่ในอันที่จะใช้ประโยชน์จากสัตว์ของตนได้เสมือนกับการใช้ทรัพย์สินอย่างอื่นของตน ตัวอย่างเช่น กฎหมายในยุคสมัยเมโสโปเตเมีย (3000-626 ปี ก่อนคริสตกาล) ในประมวลกฎหมายเออนัมมู กฎหมายสุเมเรียน กฎหมายของ Eshunna ประมวลกฎหมาย Lipit-Ishtar และประมวลกฎหมายฮัมมูราบี ที่เชื่อว่าได้กำหนดให้มนุษย์สามารถเป็นเจ้าของทั้งสัตว์ที่ไม่ใช่มนุษย์และธาตุได้ เช่น ในข้อ 6 ของประมวลกฎหมาย Lipit-Ishtar กำหนดว่า ถ้าผู้ใดเช่าวัวและทำอันตรายตาของมัน ผู้นั้นจะต้องจ่ายเงินชดเชยครึ่งหนึ่งของราคาวัว ข้อ 7 กำหนดว่า ถ้าผู้ใดเช่าวัวและทำให้ส่วนบริเวณเนื้อตรงงมูกที่ใส่แหวนเพื่อใช้จูงสัตว์ได้รับความเสียหาย ผู้นั้นต้องจ่ายเงิน 1 ใน 3 ของราคาวัว ข้อ 8 กำหนดว่า ถ้าผู้ใดเช่าวัวและทำให้เขาของวัวแตก ผู้นั้นต้องจ่ายเงิน 1 ใน 4 ของราคาวัว และในข้อ 9 กำหนดว่า ถ้าผู้ใดเช่าวัวและทำให้หางวัวได้รับความเสียหาย ผู้นั้นต้องจ่ายเงิน 1 ใน 4 ของราคาวัว หรือในข้อ 8 ของประมวลกฎหมายฮัมมูราบี กำหนดว่า ถ้าผู้ใดขโมยปศุสัตว์หรือแกะหรือลาหรือหมูหรือแพะโดยสัตว์เหล่านั้นเป็นของพระเจ้าหรือราชสำนัก ผู้ขโมยจะต้องชดเชยเป็น 30 เท่า ถ้าสัตว์เป็นของบุคคลทั่วไป ผู้ขโมยต้องชดเชยเป็น 10 เท่า ถ้าผู้ขโมยไม่มีทรัพย์สินสมบัติที่จะชดเชยได้ ก็จะต้องตาย เป็นต้น

นอกจากนี้ ในประมวลกฎหมายจัสติเนียน สมัยโรมัน เมื่อราว ค.ศ.534 ได้มีข้อความที่เป็นการยอมรับว่าสิ่งของบางอย่างบุคคลเป็นเจ้าของได้ ขณะที่บางอย่างก็ไม่สามารถครอบครองเป็นเจ้าของได้ เช่น อากาศ ทะเล สำหรับกรณีของสัตว์ป่า นก และปลา ซึ่งเป็นสัตว์โลกที่อยู่ในอาณาจักรโรมันนั้น ตามกฎหมายของจัสติเนียน กำหนดให้ สัตว์ที่ยังไม่มีใครเป็นเจ้าของ ถ้ามีผู้ใดจับมาได้ สัตว์เหล่านั้นก็จะกลายเป็นทรัพย์สินของผู้นั้นทันที กรณีดังกล่าวถือเป็นการยอมรับในเรื่องกรรมสิทธิ์ของเจ้าของที่ปรากฏขึ้นเป็นครั้งแรกในโลก

อนึ่ง กฎหมายในสังคมสมัยโบราณนี้ยังไม่ปรากฏว่ามี การให้ความคุ้มครองแก่สัตว์จากการถูกระทำอันตรายใดร้ายโดยมนุษย์แต่อย่างใด แต่กฎหมายจะเข้ามาเกี่ยวข้องกับสัตว์เมื่อสัตว์ได้ถูกรับครอบครองโดยบุคคล กล่าวคือ สัตว์ในขณะนั้นถูกแบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่ สัตว์เลี้ยงหรือสัตว์ที่เลี้ยงในบ้าน (สัตว์ซึ่งโดยปกติจะมีชีวิตอยู่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ ถูกใช้เพื่อ

ประโยชน์ของมนุษย์ เช่น สัตว์ที่เป็นอาหาร สัตว์ที่ถูกเลี้ยงเป็นเพื่อน สัตว์ฟาร์ม) และสัตว์ป่าหรือ สัตว์ที่ไม่ได้ถูกเลี้ยง โดยสัตว์เลี้ยง เป็นสัตว์ที่มนุษย์สามารถเป็นเจ้าของได้และเจ้าของมีสิทธิ เช่นเดียวกับสิทธิความเป็นเจ้าของสิ่งที่ไม่มีชีวิต หลักการนี้สะท้อนในกฎหมาย เช่น กฎหมายเรื่อง ลักขโมย กฎหมายเรื่องการซื้อขายสินค้า และเจ้าของมีความรับผิดชอบต่อสัตว์ของตนในกรณีที่ สัตว์นั้นได้ทำให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่น เช่น การทำลายข้าวของ การทำอันตรายให้คนได้รับ บาดเจ็บ เจ้าของสัตว์ก็ต้องรับผิดชอบใช้ความเสียหายที่เกิดขึ้น อันเนื่องมาจากการกระทำของสัตว์ ของตน ในขณะเดียวกันเมื่อเจ้าของได้รับความเดือดร้อนจากการสูญเสียหรือเสียหายในสัตว์ที่อยู่ใน ความดูแลโดยบุคคลอื่น เจ้าของนั้นก็สามารรถใช้กฎหมายในการแก้ไขเยียวยาความเสียหาย ไม่ว่าจะ ในทางแพ่งหรือทางอาญาได้เช่นกัน ซึ่งการลงโทษนั้นก็แตกต่างกันออกไปตามแต่กรณี และการ ลงโทษนี้ยังขึ้นอยู่กับว่าเจ้าของสัตว์นั้นจะมีสถานะทางสังคมอย่างไรด้วย สำหรับกรณีสัตว์ป่า ในทางกฎหมายไม่ถือเป็นทรัพย์สิน เมื่อเป็นเช่นนี้ กฎหมายจึงไม่เข้ามาเกี่ยวข้องกับสัตว์ป่า แต่อย่างใด

กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ เมื่อสัตว์ได้ถูกรอครอบแล้ว ในทางกฎหมายสัตว์นั้นก็จะมีฐานะ เป็นทรัพย์สินของบุคคลผู้ครอบครอง และเมื่อนั้นสัตว์ก็จะได้รับความคุ้มครองในทางกฎหมาย ผ่านการให้ความคุ้มครองความเป็นเจ้าของสัตว์ภายใต้กฎหมายเรื่องต่างๆ เช่น เรื่องละเมิด เรื่อง ลักขโมย โดยความคุ้มครองที่สัตว์ได้รับในที่นี้ จะมีลักษณะเช่นเดียวกับการให้ความคุ้มครอง แก่ทรัพย์สินประเภทอื่นของผู้เป็นเจ้าของ ส่วนสัตว์ป่าหรือสัตว์เร่ร่อนที่ไม่มีเจ้าของ พบว่ากฎหมาย จะไม่เข้าไปเกี่ยวข้อง ทำให้สัตว์ที่ไม่มีเจ้าของไม่ได้รับความคุ้มครองใดๆ ทางกฎหมาย ไม่ว่าจะ ในทางตรงหรือทางอ้อมอย่างเช่นสัตว์ที่มีเจ้าของนั่นเอง

ตัวอย่างของบทบัญญัติกฎหมายที่สะท้อนให้เห็นว่าสัตว์จะได้รับความคุ้มครอง ทางกฎหมายเมื่อสัตว์นั้นกลายเป็นทรัพย์สินของบุคคล เช่น เรื่องการลักขโมย ในประมวล กฎหมายอัมมูราบี (อายุประมาณ 1,760 ปีก่อนคริสตกาล) ข้อ 8 ได้กำหนดกรณีการลักขโมย ปศุสัตว์ หรือแกะ หรือลา หรือหมู หรือแพะ ของผู้อื่น ที่ผู้ขโมยจะต้องถูกลงโทษโดยให้ชดใช้เงิน 10 เท่า หรือ 30 เท่า ของราคาค่าสัตว์ที่ถูกขโมย ทั้งนี้ จำนวนที่ต้องชดใช้ดังกล่าวนี้จะขึ้นอยู่กับ สถานะทางสังคมของผู้ที่ถูกขโมยเป็นสำคัญ หากสัตว์ที่ถูกขโมยไปเป็นของพระเจ้าหรือ ของราชสำนัก ผู้ขโมยจะต้องถูกลงโทษหนักกว่ากรณีที่ขโมยสัตว์ของบุคคลทั่วไป นั่นคือ ต้องชดใช้เป็น 30 เท่า แต่หากสัตว์ซึ่งถูกขโมยเป็นของคนทั่วไปผู้ขโมยก็ต้องชดใช้เป็น 10 เท่า และหากผู้ขโมยไม่มีทรัพย์สินที่ชดใช้ได้ ก็จะต้องถูกฆ่าให้ตาย หรือในข้อ 34 กำหนดกรณี ถ้ามีการทำอันตรายทรัพย์สินของหัวหน้าชุมชน หรือเอาทรัพย์สินของหัวหน้าชุมชน ซึ่งจะนำถวาย แด่กษัตริย์ไป เมื่อนั้นบุคคลที่กระทำจะต้องตาย หรือในกฎหมายของโมเสส ที่มีอายุราว 1,200 ปี

ก่อนคริสตกาล กำหนดว่า ถ้าบุคคลใดขโมยวัว หรือแกะ หรือข่ามัน บุคคลนั้นจะต้องชดใช้ปศุสัตว์อย่างดี 5 ตัว หรือแกะ 4 ตัว ให้แก่เจ้าของสัตว์ ถ้าสัตว์ที่ถูกขโมยนั้นยังมีชีวิตอยู่ ผู้ขโมยจะต้องจ่ายเงินชดใช้ให้เจ้าของเป็น 2 เท่า ของมูลค่าสัตว์ที่ถูกขโมย

ด้วยเหตุนี้ จึงสรุปได้ว่า นับตั้งแต่อดีตกาลจนถึงยุคกรีกโรมัน และยุคกลาง สัตว์ไม่มีสถานะทางกฎหมายใดๆ นอกเหนือไปจากเป็นทรัพย์สินที่ครอบครองได้ของบุคคล สัตว์ในสายตาของกฎหมายจึงอยู่ในฐานะที่ไม่ได้แตกต่างไปจากอุปกรณ์ หรือเครื่องมือเครื่องใช้ในการทำสวนทำไร่ของคนนั่นเอง

แนวความคิดเกี่ยวกับสถานะภาพของสัตว์ที่ให้ความสำคัญว่า มนุษย์อยู่เหนือสัตว์ สัตว์เป็นสิ่งมีชีวิตที่ด้อยกว่า หรือต่ำกว่ามนุษย์ ซึ่งต้องรับใช้และเป็นผลประโยชน์ให้แก่มนุษย์ และสถานะทางกฎหมายของสัตว์ที่เป็นเพียงทรัพย์สินซึ่งถูกมนุษย์ครอบครองได้ดังที่กล่าวมานั้น ได้มีอยู่เรื่อยมาจนกระทั่งเข้าสู่ศตวรรษที่ 16 ที่สังคมมนุษย์เริ่มมีความเจริญก้าวหน้าในศาสตร์ต่างๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นศิลปศาสตร์ วิทยาศาสตร์ หรือเทคโนโลยี รวมไปถึงความเจริญทางด้านจิตใจ สถานะภาพของสัตว์ในสังคมจึงเริ่มถูกมองในมุมที่ต่างออกไปจากอดีต นักปรัชญาและนักศาสนาหลายคน เช่น งานเขียนของ เดวิด เดอกราเซีย และงานเขียนของ ปีเตอร์ ซิงเกอร์ ต่างมีความเห็นสอดคล้องกันว่า สัตว์มีสถานะทางศีลธรรม เพราะสัตว์สามารถมีความพึงพอใจ หรือทุกข์ มีความรู้สึกและสภาวะทางจิตอื่นๆ เช่นเดียวกับมนุษย์ และยอมรับว่ามนุษย์มีความสามารถที่จะครอบครองและอยู่เหนือสัตว์ แต่มนุษย์ไม่ควรที่จะใช้สัตว์เพื่อประโยชน์ของมนุษย์อย่างไม่จำเป็น หากมนุษย์จำเป็นต้องใช้สัตว์ ก็ควรใช้อย่างเหมาะสมตามความต้องการเท่านั้น และแม้สัตว์จะไม่มีสิทธิอย่างเต็มที่ในทางศีลธรรมและสิทธิตามกฎหมาย พวกสัตว์ก็ไม่สมควรถูกทารุณโดยไม่จำเป็น การทารุณสัตว์อย่างขาดสติเป็นการลดระดับความเป็นมนุษย์ และเป็นการกระทำที่ผิด หรือเป็นความชั่ว ทั้งนี้เป็นไปตามแนวความคิดที่ว่า ผลประโยชน์ของสัตว์มีความเกี่ยวพันกันกับผลประโยชน์ของมนุษย์ ซึ่งแนวความคิดเกี่ยวกับสถานะของสัตว์ใหม่นี้ ได้เข้ามามีอิทธิพลต่อสังคมสมัยใหม่แทนที่แนวความคิดเดิมที่ว่า ผลประโยชน์ของสัตว์อยู่ภายใต้ผลประโยชน์ของมนุษย์ และได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางมากขึ้นในเวลาต่อมาจนกระทั่งปัจจุบัน

อย่างไรก็ดี แม้ในช่วงศตวรรษที่ 16 สังคมเริ่มมีมุมมองในเรื่องสถานะภาพของสัตว์ที่เปลี่ยนแปลงไปตามที่กล่าวข้างต้น แต่กระนั้นก็ตาม หากพิจารณาในแง่ของกฎหมายแล้วพบว่า แนวความคิดทางกฎหมายยังคงไม่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม กล่าวคือกฎหมายยอมรับเพียงว่า สัตว์เป็นแค่ทรัพย์สินของเจ้าของผู้ครอบครอง การทำร้ายหรือทำลายสัตว์โดยบุคคลอื่น ย่อมเป็นความผิดเช่นเดียวกับการทำลายทรัพย์สินประเภทอื่น ส่วนการทารุณสัตว์ก็ยังไม่ถือเป็นความผิดตามกฎหมายแต่อย่างใด หากแต่เป็นเรื่องทางศีลธรรมจริยธรรมเท่านั้น

จนกระทั่งเข้าสู่ศตวรรษที่ 17 เมื่อมนุษย์ยอมรับและเห็นความสำคัญของสถานะของสัตว์ที่เปลี่ยนไปตามความเจริญทางสังคมมากขึ้นเป็นลำดับ ในแง่ของกฎหมายก็ได้เริ่มเห็นการเปลี่ยนแปลงท่าทีของกฎหมายที่มีต่อสัตว์ในลักษณะที่ว่า นักกฎหมายและผู้สร้างกฎหมายเริ่มระลึกว่าแม้มนุษย์จะครอบครองและเป็นเจ้าของสัตว์ได้เสมือนเป็นทรัพย์สินอย่างหนึ่ง แต่สัตว์ก็มีความแตกต่างจากทรัพย์สินโดยทั่วไปโดยสิ้นเชิง และสัตว์มีศักยภาพและความสามารถในการรับรู้ความเจ็บปวดทุกข์ทรมานได้จริง ขณะที่ทรัพย์สินอย่างอื่น ไม่มีความรู้สึกเช่นนั้น สัตว์จึงสมควรได้รับการคุ้มครองจากการกระทำโดยไม่จำเป็นที่มีผลทำให้สัตว์นั้นได้รับความทุกข์ทรมาน และเห็นว่าเป็นสิ่งไม่ถูกต้องหากปล่อยให้มีการกระทำทารุณกรรมต่อสัตว์เกิดขึ้นในสังคม เนื่องจากเชื่อว่าการทารุณสิ่งมีชีวิตที่พูดไม่ได้นั้น เป็นการกระทำที่ฝ่าฝืนต่อศีลธรรม จริยธรรมทางสังคมและไม่สามารถให้อภัยได้ สังคมใดที่ให้อภัยหรือยอมให้มีพฤติกรรมทารุณต่อสิ่งมีชีวิตที่ไม่สามารถป้องกันตนเองได้ ไม่ว่าจะเป็นเด็ก ผู้หญิง หรือสัตว์นั้น ถือว่าเป็นสังคมที่ไม่เจริญ และการทารุณกรรมสัตว์บางครั้งได้นำไปสู่ความประพาศที่ไม่ดีอื่นๆ ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นภัยต่อสังคมและชุมชน เช่น การพนัน การทำร้ายร่างกาย การลักขโมย

อนึ่ง จากแนวความคิดที่เปลี่ยนไปนี้เองได้นำมาสู่การบัญญัติกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองแก่สัตว์โดยตรงเกิดขึ้นเป็นครั้งแรกในสังคมมนุษย์นอกเหนือจากกฎหมายซึ่งมีอยู่เดิม กฎหมายดังกล่าวได้เกิดขึ้นในปี ค.ศ. 1641 โดยกลุ่มผู้เคร่งศาสนาในอาณานิคมอ่าวแมสซาชูเซต ซึ่งกฎหมายดังกล่าวได้มีการกำหนดให้ความคุ้มครองสัตว์ 2 มาตรา ได้แก่

มาตรา 92 ไม่ว่าใครก็ตามจะกระทำการใดๆ ที่เป็นการใช้อำนาจกดขี่ข่มเหง หรือทารุณต่อสัตว์ซึ่งเป็นสิ่งมีชีวิตเพื่อการใช้ประโยชน์ของมนุษย์ไม่ได้ และ

มาตรา 93 ถ้าบุคคลใดจะต้องจูงหรือจับสัตว์จากที่หนึ่งไปอีกที่หนึ่งเป็นระยะทางไกล โดยให้มันบรรทุกของหนัก หรือปล่อยให้หิว หรือในขณะที่เจ็บป่วย หรือไปในที่อันตราย การกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งนี้อาจเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมายได้ หากบุคคลนั้นไม่ให้สัตว์นั้นพักเหนื่อย หรือทำให้สดชื่นก่อน ในสถานที่ที่ถ่ายเท

จากบทบัญญัติดังกล่าวเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงท่าทีของสังคมตะวันตกที่มีต่อสภาพของสัตว์ที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ที่เห็นและยอมรับสัตว์เป็นเพียงทรัพย์สินที่ถูกครอบครองได้โดยมนุษย์และสัตว์มีขึ้นเพื่อการใช้ประโยชน์ของมนุษย์เท่านั้น เช่นนั้นมนุษย์จึงปฏิบัติอย่างไรกับสัตว์นั้นก็ย่อมได้ แม้กระทั่งเป็นการกระทำทารุณโหดร้ายต่อสัตว์ก็ไม่ถือว่าเป็นสิ่งที่ผิด หรือต้องได้รับการตำหนิจากสังคมแต่อย่างใด มาเป็นการให้การยอมรับสัตว์ในฐานะเป็นสิ่งมีชีวิตที่มีความรู้สึกและมีความสามารถในการรับรู้ความเจ็บปวดต่างๆ ได้ ไม่ต่างจากที่มนุษย์มีหรือรู้สึกได้ การให้ความสำคัญแก่สัตว์มีมากขึ้นเป็นลำดับ สังคมต่างๆ จึงเริ่มไม่ยอมรับต่อพฤติกรรมหรือ

การปฏิบัติกับสัตว์ในลักษณะอันเป็นการทำร้าย หรือทำให้สัตว์ได้รับความเจ็บปวดทุกข์ทรมาน โดยไม่มีความจำเป็นหรือไม่มีเหตุอันสมควร หรือการทารุณกรรมสัตว์นั่นเอง โดยมองว่า เป็นเรื่องผิดศีลธรรม อันควรได้รับการตำหนิจากสังคมอย่างรุนแรง โดยเฉพาะถ้าหากสังคมนั้นถือว่าเป็นสังคมที่เจริญแล้ว ย่อมจะไม่ยอมปล่อยให้มีการกระทำการในลักษณะดังกล่าวเกิดขึ้น ด้วยเหตุนี้เองจึงได้ปรากฏบทบัญญัติกฎหมายในลักษณะของการห้ามบุคคลกระทำการอันเป็นการทารุณสัตว์ ขึ้นมาบังคับใช้ในสังคมต่างๆ

อนึ่ง นอกจากกฎหมายในปี ค.ศ. 1641 ดังกล่าวแล้ว ในระยะเวลาต่อมาจึงได้มีการตรา หรือบัญญัติกฎหมายป้องกันหรือต่อต้านการทารุณสัตว์ขึ้นมาบังคับใช้เป็นการเฉพาะในประเทศต่างๆ โดยที่มีแนวความคิดในลักษณะที่ไม่ต้องการให้คนในสังคมของตนมีพฤติกรรมที่ไม่ดีผิดศีลธรรม ตัวอย่างเช่น ประเทศอังกฤษ ในปี ค.ศ. 1822 ได้บัญญัติและประกาศใช้พระราชบัญญัติป้องกันการทารุณและการปฏิบัติอย่างไม่เหมาะสมต่อปศุสัตว์ขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศสหรัฐอเมริกา ในมลรัฐนิวยอร์ก ได้มีการบัญญัติกฎหมายแห่งมลรัฐในปี ค.ศ. 1829 โดยมีบทบัญญัติห้ามทารุณสัตว์ในมาตรา 26 ประเทศมาเลเซีย ในปี ค.ศ. 1953 ได้มีการกำหนดให้การกระทำทารุณกรรมสัตว์เป็นความผิดมิโทษทางอาญาไว้ในพระราชบัญญัติสัตว์ และเครือรัฐออสเตรเลีย รัฐนิวเซาท์เวลส์ ได้บัญญัติพระราชบัญญัติป้องกันการทารุณสัตว์ ขึ้นมาบังคับใช้ใน ปี ค.ศ. 1979 เป็นต้น

ตามที่ได้กล่าวมาข้างต้นเป็นแนวความคิดทางกฎหมายต่อสถานภาพของสัตว์ในสังคมตะวันตก ที่สามารถสรุปได้ว่า แนวความคิดทางกฎหมายในสังคมยุคโบราณที่มีต่อสถานภาพของสัตว์นั้นมีอยู่ในลักษณะที่ว่า สัตว์เป็นสิ่งที่มนุษย์สามารถครอบครองเป็นเจ้าของได้และสัตว์นั้น จะไม่ได้รับการคุ้มครองใดๆ ทางกฎหมายในฐานะของสิ่งมีชีวิตเลยนอกเหนือไปจากการที่กฎหมายให้ความคุ้มครองบุคคลแล้วมีสัตว์เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย เช่น ความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ ซึ่งกฎหมายมีขึ้นเพื่อคุ้มครองบุคคลที่เป็นเจ้าของทรัพย์ไม่ให้เกิดความเสียหายจากการกระทำของผู้อื่น โดยการทำร้ายหรือทำลายทรัพย์สินให้เสียหาย ข้อกำหนดของกฎหมายในเรื่องนี้จึงอยู่ในลักษณะของการห้ามมิให้บุคคลใดๆ ไปทำลายทรัพย์สินของผู้อื่น ซึ่งทรัพย์สินของผู้อื่นในที่นี้รวมไปถึงสัตว์ด้วย ฉะนั้นจึงเท่ากับว่าเมื่อมีบทบัญญัติดังกล่าวแล้ว ไม่ว่าจะใครก็จะไปทำร้ายหรือทำลายสัตว์ที่มีเจ้าของไม่ได้ เพราะถ้าทำเช่นนั้นก็จะมีความผิด และต้องรับโทษตามกฎหมายนั่นเอง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ภายใต้บทบัญญัติดังกล่าวถือได้ว่าเป็นการคุ้มครองสัตว์โดยอ้อมอย่างหนึ่ง

อนึ่ง แนวความคิดทางกฎหมายที่เกี่ยวกับสถานภาพของสัตว์ไม่ได้หยุดนิ่งอยู่เพียงเท่านั้น ในเวลาต่อมาแม้ในสายตากฎหมายจะยังคงถือว่าสัตว์เป็นทรัพย์สินของบุคคลได้ แต่กฎหมายก็ได้มองและยอมรับสัตว์ในฐานะเป็นสิ่งมีชีวิตชนิดหนึ่งที่มีความรู้สึกรับรู้ได้เช่นเดียวกับมนุษย์

ดังสะท้อนให้เห็นได้จากการบัญญัติบทบัญญัติที่ห้ามมิให้บุคคลกระทำการอันทารุณต่อสัตว์ หรือ เรียกว่า กฎหมายป้องกันการทารุณสัตว์ ขึ้นมาบังคับใช้ในสังคม ซึ่งถือเป็นการให้ความคุ้มครองทางกฎหมายโดยตรงต่อสัตว์ ในลักษณะของการคุ้มครองไม่ให้สัตว์ถูกทารุณกรรมโดยฝีมือมนุษย์ (การคุ้มครองสัตว์โดยอ้อมผ่านกฎหมายที่มุ่งคุ้มครองบุคคลนั้น ก็ยังคงมีอยู่เช่นเดิม) กฎหมายดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงการยอมรับว่า สัตว์เป็นสิ่งมีชีวิต ที่มีชีวิตจิตใจซึ่งต่างจากทรัพย์สินชนิดอื่นๆ ที่เป็นสิ่งของ ไม่มีชีวิต ไม่มีความรู้สึก ฉะนั้น กฎหมายจึงยอมไม่ได้ที่จะปล่อยให้มีการกระทำอันทารุณโหดร้ายอย่างไม่สมควรแก่สัตว์ จึงได้บัญญัติกฎหมายป้องกันการทารุณสัตว์ขึ้นมาบังคับใช้นั่นเอง¹²

2.4.2 แนวคิดการป้องกันการทารุณสัตว์ตามหลักสิทธิสัตว์

แนวคิดการป้องกันการทารุณสัตว์ตามหลักสิทธิสัตว์ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้¹³

1) แนวคิดทั่วไปเรื่องสิทธิและประเภทของสิทธิ

ในการอธิบายเรื่องสิทธิสัตว์ให้ผู้อ่านเข้าใจถึงพื้นฐานแนวคิด จำเป็นต้องอธิบายโดยเทียบเคียงกับสิทธิมนุษยชน เนื่องจากแต่เดิมสัตว์ไม่ได้รับการยอมรับให้มีสิทธิได้ การที่จะคุ้มครองสิทธิสัตว์ได้นั้นจึงต้องใช้แนวคิดของสิทธิมนุษยชนมาเป็นกรอบความคิด

คำว่า สิทธิ เริ่มเกิดขึ้นเมื่อมนุษย์มีความกลัวอยู่ตลอดเวลา เช่น กลัวปรากฏการณ์ธรรมชาติ กลัวไม่ได้รับความปลอดภัยทั้งทางร่างกายและทรัพย์สิน ดังนั้น มนุษย์จึงแสวงหาหลักประกันให้ตนเอง คือการรับรองสิทธิของความเป็นมนุษย์ ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ได้ให้ความหมายคำว่า สิทธิ ว่าเป็น อำนาจอันชอบธรรม ส่วนศาลฎีกาได้ให้ความหมายของคำว่าสิทธิไว้อย่างรวบรัดว่า คือ ประโยชน์อันบุคคลมีอยู่ที่ได้รับการรับรองและคุ้มครองตามกฎหมาย

สิทธิแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ สิทธิตามธรรมชาติ (Natural rights) และสิทธิตามกฎหมาย (Legal rights)

(1) สิทธิตามธรรมชาติ

สิทธิตามธรรมชาติ คือ สิทธิที่มีอยู่ตามธรรมชาติ เป็นความชอบธรรมที่มนุษย์พึงมี และต้องประกอบไปด้วย 3 หลัก ดังนี้

¹² ชันวรัตน์ โจนโรวรรณ. อ่างแก้วเชิงอรุณที่ 2. หน้า 88-99.

¹³ ประพิมพ์พรรณ เงินทิพย์. (2554). *มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสัตว์ตามหลักสวัสดิภาพสัตว์*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขากฎหมายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 47-51.

ประการแรก หลักของเหตุและผล คือ สิทธิตามธรรมชาติของมนุษย์เป็นหลัก ความจริงที่ไม่อาจโต้แย้ง เปลี่ยนแปลง หรือแก้ไขได้ โดยคิดจากเหตุผลทั่วไปว่ามนุษย์ ควรมีสสิทธิตั้งอยู่บนพื้นฐานประการใดบ้าง เช่น มนุษย์ควรมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

ประการที่สอง หลักของความชอบธรรม คือ สิทธิที่มนุษย์ได้รับต้องเป็นไปตามความชอบธรรม มิใช่ยื้อแย่งหรือกระทำผิดเพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธินั้น รวมทั้งความชอบธรรมในการปกป้องรักษาสิทธิของตนด้วย และ

ประการที่สาม หลักปัจเจกชนนิยม คือ สิทธิมนุษยชนย่อมเกิดขึ้นพร้อมกับการมีสภาพบุคคล เป็นสิทธิตั้งอยู่บนพื้นฐานของบุคคลนั้นอันไม่อาจเพิกถอนหรือโอนได้

(2) สิทธิตามกฎหมาย

สิทธิตามกฎหมาย คือ สิทธิที่ได้รับการรับรองและคุ้มครองตามกฎหมาย คือ ต้องมีกฎหมายรับรองและคุ้มครองไว้อย่างชัดเจนสิทธินั้นจึงจะได้รับความคุ้มครองและสามารถบังคับให้เป็นไปตามสิทธิได้อย่างแท้จริง เช่น สิทธิในทรัพย์สิน ซึ่งเป็นสิทธิที่กฎหมายรับรอง หากมีผู้ใดทำลายทรัพย์สินของเราเราสามารถดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดได้ ส่วนสิทธิตามจริยธรรม (Moral rights) คือ สิทธิที่ขาดสภาพบังคับตามกฎหมาย คือ เป็นสิทธิที่กฎหมายไม่รับรองหรือคุ้มครองไว้ เช่น สิทธิในความเป็นส่วนตัว สิทธิในการเลือกนับถือศาสนา

2) หลักสิทธิสัตว์

คำว่า “สิทธิสัตว์” ใช้ในความหมายเดียวกับคำว่า “อิสรภาพสัตว์ (Animal liberation)” แนวคิดเรื่องสิทธิสัตว์ เป็นประเด็นที่ได้รับการถกเถียงจากนักปรัชญาในมุมมองต่างๆ แต่เป็นที่ยอมรับกันว่า สัตว์เป็นสิ่งมีชีวิตที่มีความรู้สึก มีสถานะเป็นสิ่งมีชีวิตที่ไม่ใช่มนุษย์ (Non-human person) หากแต่ดำรงอยู่ในสังคมจริยธรรม (Moral community) เช่นเดียวกับมนุษย์ ดังนั้น มนุษย์จึงควรเปลี่ยนทัศนคติว่า สัตว์เป็นทรัพย์สินของมนุษย์ หรืออย่างน้อยควรปฏิบัติต่อทรัพย์สินนั้นอย่างมีเมตตากรุณา

แนวคิดเรื่องการคุ้มครองสัตว์ตามหลักสิทธิสัตว์มี 3 แนวคิด ในการอธิบายแนวคิดแรกตั้งอยู่บนพื้นฐานของผลประโยชน์ แนวคิดที่สองตั้งอยู่บนพื้นฐานของสิทธิ เป็นเรื่องของความถูกต้องในเชิงสิทธิของสิ่งมีชีวิตที่มีความรู้สึก ส่วนแนวคิดที่สามคือแนวคิดที่ผลประโยชน์ไม่สามารถแยกขาดจากสิทธิได้

(1) หลักสิทธิสัตว์ ตามแนวคิดเรื่องผลประโยชน์เป็นพื้นฐาน เป็นการพิจารณาความเท่าเทียมกันระหว่างมนุษย์และสัตว์ในเชิงผลประโยชน์และส่วนได้เสีย นั่นคือ ขอบเขตของความพอใจที่ต่างฝ่ายต่างได้รับ ทั้งความรู้สึกบวก เช่น ความสุข ความสมหวัง หรือความรู้สึกลบ เช่น ความผิดหวัง ความเจ็บปวด ซึ่งขอบเขตดังกล่าวเป็นไปตามกฎแห่งผลประโยชน์ (Rule

of utilitarianism) คือ การตัดสินความยุติธรรมตามผลประโยชน์ทั่วไป หรือตามกฎจริยธรรมแล้วแต่กรณี ถึงแม้ Peter Singer จะยอมรับสถานะทางจริยธรรมของสัตว์ที่มีเหมือนกับมนุษย์บางประการ แต่ Peter Singer เชื่อว่า สัตว์ไม่สามารถมีสิทธิตามธรรมชาติได้ เนื่องจากการให้น้ำหนัก ขอบเขต และความสำคัญของผลประโยชน์ที่สัตว์ควรจะได้รับนั้น มนุษย์เป็นผู้กำหนดทั้งสิ้น มนุษย์ไม่สามารถบอกได้ว่าความเจ็บปวดที่สัตว์ได้รับมาน้อยแตกต่างจากมนุษย์อย่างไร และสัตว์เองย่อมไม่สามารถบอกถึงความต้องการของตนได้ทั้งหมด ดังนั้น หลักการของ Peter Singer จึงไม่ใช่การปฏิบัติต่อสัตว์ในฐานะสิ่งมีชีวิตที่ควรได้รับสิทธิเป็นพิเศษ แต่เป็นการพิจารณาความเท่าเทียมกันเชิงผลประโยชน์ที่สัตว์ควรได้รับ เช่น ทั้งหนูและคน ต่างเป็นผู้เสียผลประโยชน์หากถูกเตะ เนื่องจากทั้งหนูและคนต่างมีความเจ็บปวดด้วยกันทั้งนั้น ซึ่งการอธิบายในเรื่องดังกล่าวไม่จำเป็นต้องอาศัยหลักจริยธรรมหรือหลักเหตุผลในการอธิบาย เป็นไปตามหลักผลประโยชน์ ไม่ใช่การเปรียบเทียบความเท่าเทียมกันของการเตะหรือความเจ็บปวดที่ได้รับ

(2) หลักสิทธิสัตว์ ตามแนวคิดเรื่องสิทธิเป็นพื้นฐาน

แนวคิดนี้มีนักปรัชญาสนับสนุนเป็นจำนวนมาก โดยมีรากฐานจากความเชื่อที่ว่า สัตว์เป็นสิ่งมีชีวิตที่มีความรู้สึก สามารถรับรู้ความเจ็บปวดทรมานได้เหมือนมนุษย์ ดังนั้น สัตว์จึงควรมีสิทธิขั้นพื้นฐานเหมือนมนุษย์

Tom Regan เชื่อว่า สิทธิทางจริยธรรมของมนุษย์นั้น มีพื้นฐานจากการมีความสามารถที่เกี่ยวกับระบบการรับรู้หรือความคิด และสัตว์ก็มีความสามารถดังกล่าวเช่นเดียวกัน ดังนั้น สัตว์จึงควรมีสิทธิทางจริยธรรมเช่นเดียวกับมนุษย์ ไม่แม้แต่มนุษย์เท่านั้นที่สามารถแสดงออกซึ่งจริยธรรมดังกล่าวได้ สัตว์เองย่อมสามารถแสดงออกถึงจริยธรรมได้ในสถานะของจริยธรรมที่ไม่สมบูรณ์ (Moral patients) เนื่องจากสัตว์ขาดความสามารถในการแยกแยะถูกผิดในเชิงเหตุผล ไม่อาจจะบอกได้ว่าสิ่งไหนถูกหรือผิด ถึงแม้ว่าสิ่งนั้นอาจให้ผลประโยชน์หรือโทษกับตนก็ตาม เช่น สุนัขไม่อาจบอกได้ว่าการกัดมนุษย์เป็นเรื่องถูกหรือผิด รู้เพียงว่าในสถานการณ์ตอนนั้นเป็นสิ่งที่ควรกระทำ นอกจากนี้ในมุมมองของ Tom Regan สัตว์มีคุณค่าตามธรรมชาติในแง่ประธานแห่งสิทธิ และมนุษย์มีหน้าที่โดยตรงในการเคารพสิทธิของสัตว์ แนวคิดของ Tom Regan ไม่ได้อธิบายขยายความว่าสัตว์สามารถเป็นประธานแห่งสิทธิของตนได้อย่างไร เพียงแต่เป็นการอธิบายความเป็นประธานแห่งสิทธิของสัตว์เท่านั้น

Henry Salt อธิบายว่า เพียงเพราะการปราศจากความเป็นเครือญาติกับสัตว์ ทำให้มนุษย์ลังเลที่จะขยายสิทธิออกไปครอบคลุมถึงพวกมันด้วย สัตว์เป็นสิ่งมีชีวิตที่สามารถรับรู้ความเจ็บปวดและความทรมาน จึงมีสิทธิเทียบเท่ากับมนุษย์ในการเป็นอิสระจากการกระทำที่ทารุณ และความเจ็บปวด ทศนคติที่ว่า มีห่วงอันกว้างใหญ่กั้นระหว่างสองฝ่าพินธุ คือ การที่ยอมให้มีการ

ทารุณกรรมนั้น อยู่ Henry Salt ได้ให้เหตุผลสนับสนุนการกระทำต่อสัตว์อย่างมีมนุษยธรรมว่า สัตว์เป็นสิ่งมีชีวิตที่มีคุณค่าในตัวเอง มีความศักดิ์สิทธิ์ในชีวิต ดังนั้น การขายสิทธิให้แก่สัตว์ จึงเป็นส่วนหนึ่งของการบรรลุวิถีภาวะทางจริยธรรมของเผ่าพันธุ์มนุษย์ นำมาซึ่งความตระหนักว่า สัตว์ควรได้รับสิทธิพื้นฐานเช่นเดียวกับมนุษย์

Gary L. Francione ได้ให้ความเห็นว่า สัตว์ต้องการสิทธิเพียงสิทธิเดียว คือ สิทธิที่จะไม่ถูกรับครอบครอง เนื่องจากการปลดปล่อยสัตว์ให้พ้นจากการเป็นทรัพย์สินของมนุษย์เป็นกุญแจสำคัญที่นำไปสู่การลดการทารุณกรรมสัตว์

(3) หลักสิทธิสัตว์ ตามแนวคิดเรื่องผลประโยชน์ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของสิทธิ

คือ แนวคิดที่ยอมรับว่า การอธิบายสิทธิสัตว์นั้นต้องอธิบายโดยยอมรับว่าสัตว์และมนุษย์ต่างมีผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน แต่มนุษย์ในฐานะที่เป็นผู้ให้สถานะทางจริยธรรมต่อสัตว์ต้องใช้ประโยชน์จากสัตว์อยู่บนสิทธิขั้นพื้นฐานที่มนุษย์ต้องยอมรับและเคารพ

Carl Cohen ได้คัดค้านแนวคิดการเป็นประธานแห่งสิทธิของสัตว์ เนื่องจากสัตว์เองไม่สามารถแยกแยะความแตกต่างระหว่างผลประโยชน์และสิทธิของตนเองได้ กล่าวคือ ผู้ถือสิทธิจำเป็นต้องมีความเข้าใจในหลักเกณฑ์ ความรับผิดชอบในขอบเขตของสิทธิทั้งหมด ดังนั้น การให้สถานะสัตว์เทียบเท่ามนุษย์ในเชิงประธานแห่งสิทธิจึงเป็นไปได้ แต่ทั้งนี้ ไม่ได้หมายความว่ามนุษย์จะมีสิทธิปฏิบัติต่อสัตว์อย่างขาดความเมตตา เนื่องจากสิ่งมีชีวิตแต่ละชนิดต่างมีลักษณะเฉพาะและมีผลประโยชน์เฉพาะตัว ดังนั้น สิทธิทางจริยธรรมจึงควรเป็นไปตามผลประโยชน์และเอกลักษณ์ของสิ่งมีชีวิตนั้นๆ

2.4.3 แนวคิดการป้องกันการทารุณสัตว์ตามหลักสวัสดิภาพสัตว์

แนวคิดการป้องกันการทารุณสัตว์ตามหลักสวัสดิภาพสัตว์ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้¹⁴

1) ความหมายของหลักสวัสดิภาพสัตว์

ความหมายของหลักสวัสดิภาพสัตว์ เป็นสิ่งที่จำเป็นในการศึกษาทั้งทางวิทยาศาสตร์ กฎหมาย และในทางปฏิบัติ การให้ความหมายจำเป็นต้องคำนึงถึงลักษณะเฉพาะของสัตว์แต่ละประเภท จุดประสงค์ของการให้ความหมาย และความเหมาะสมของแต่ละสังคม

ในทางวิทยาศาสตร์ ความหมายของหลักสวัสดิภาพ คือ ความต้องการของสัตว์ในสิ่งใดๆ ที่ทำให้การดำรงชีวิตเป็นไปอย่างมีระบบและปลอดภัย ความต้องการดังกล่าวมีทั้งความต้องการขั้นพื้นฐาน เช่น ความต้องการด้านอาหาร น้ำ ที่อยู่อาศัย และความต้องการที่สูงขึ้นไป เช่น ความต้องการดำรงเผ่าพันธุ์ไม่ให้สูญพันธุ์ หรือการวิวัฒนาการไปสู่สายพันธุ์ที่ดีกว่า

¹⁴เรื่องเดียวกัน. หน้า 51-62.

Saunders Comprehensive Veterinary Dictionary ได้ให้ความหมายว่า หลักสวัสดิภาพสัตว์ คือ การหลีกเลี่ยงการข่มเหงรังแก และการใช้ประโยชน์อย่างไม่ถูกต้องจากสัตว์ โดยดำเนินการ จัดสรรหลักเกณฑ์การอำนวยความสะดวก การให้อาหาร หรือการดูแลทั่วๆ ไป การป้องกันดูแล รักษาจากโรคภัยไข้เจ็บ รวมทั้งการรับรองว่าปราศจากภัยอันตราย ความไม่สะดวกสบายเกินจำเป็น และความเจ็บปวด

Yew-Kwang Ng ได้ให้ความหมายสวัสดิภาพสัตว์เชิงเศรษฐศาสตร์ว่า สวัสดิภาพ คือ การศึกษาชีววิทยาของสิ่งมีชีวิตและสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวกับสวัสดิภาพ เช่น ความสุข ความทุกข์ ทรมาน การศึกษาถึงมาตรฐานหลักสวัสดิภาพมีความสัมพันธ์กับปัญหาเชิงบรรทัดฐานทางชีววิทยา

ในทัศนะของนักปรัชญาสิทธิสัตว์ หลักสวัสดิภาพสัตว์ คือ การรับรองสิทธิขั้นพื้นฐาน ของสัตว์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ Donald Bloom ได้ให้ความหมายว่า เป็นความพยายามของมนุษย์ ในการจัดการกับสิ่งแวดล้อม ความพยายาม รวมถึงการกำหนดขอบเขตของสิ่งที่จะจัดการ ซึ่งขอบเขตดังกล่าวอาจนำไปสู่ความสำเร็จหรือความล้มเหลวก็ได้ เนื่องจาก “สวัสดิภาพ” มีความ แตกต่างในหลายมิติ และนำมาซึ่งสิ่งที่ดีหรือสิ่งที่ไม่ดี การศึกษาสวัสดิภาพจะมีประสิทธิภาพ มากที่สุดหากมีการนำมาตรการที่หลากหลายมาใช้ในการกำหนดขอบเขต

ในประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่องกำหนดมาตรฐานสินค้าเกษตร การปฏิบัติ ที่ดีทางด้านสวัสดิภาพสัตว์ การขนส่งสัตว์ทางบก ตามพระราชบัญญัติสินค้าเกษตร พ.ศ.2551 ได้ให้ความหมายของสวัสดิภาพสัตว์ไว้ว่า หมายถึง สภาพทางร่างกาย จิตใจ และการ แสดงพฤติกรรมตามธรรมชาติของสัตว์ ในขณะที่สัตว์เผชิญกับสภาพแวดล้อมจากการกระทำของ มนุษย์ หรือเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ

2) ความสำคัญของหลักสวัสดิภาพสัตว์

เนื่องจากสัตว์ทั้งหลายล้วนมีบทบาทต่อชีวิตมนุษย์ทั่วโลก ทั้งการเป็นแรงงาน อาหาร และรายได้ นอกจากนี้สัตว์ยังมีความสำคัญในด้านอื่นๆ เช่น ด้านวิทยาศาสตร์ ที่สัตว์ได้อุทิศตน เพื่อเป็นสัตว์ทดลอง ด้านสังคม เนื่องจากเราอาจประเมินทัศนคติของแต่ละสังคมผ่านแนวทางการปฏิบัติต่อสัตว์ ด้านการจัดการภัยพิบัติ เนื่องจากสัตว์เป็นสิ่งมีชีวิตที่มีสัญชาตญาณในการเตือนภัยล่วงหน้า และด้านระบบนิเวศ ที่การดำรงไว้ซึ่งความหลากหลายของพันธุ์สัตว์เป็นการดำรงไว้ซึ่งสมดุลของระบบนิเวศด้วย ดังนั้น จากปัญหาที่เกิดขึ้นทั้งปัญหาระบบนิเวศเสียสมดุล ปัญหาการขาดแคลนอาหารของมนุษย์ โดยเฉพาะปัญหาด้านทัศนคติของมนุษย์ที่ถือสิทธิเหนือสิ่งมีชีวิตอื่น จนกลายเป็นความเฉา และยอมรับในการกระทำทารุณสัตว์ในรูปแบบต่างๆ เช่น การบริโภคสัตว์ ทั้งที่ยังมีชีวิตอยู่ การทารุณสัตว์เพื่อความสนุกสนาน ดังจะเห็นได้จากข้อมูลว่า ในแต่ละปีมีสัตว์ ถูกบริโภคเป็นอาหารมากกว่าหมื่นล้านตัว หรือพบการทารุณฆาตมาตั้งแต่ 8,000 ปีก่อน จากการ

เป็นพาหนะและอาหาร นอกจากนี้มีรายงานว่า การทำร้ายสัตว์มีความสัมพันธ์ในทางบวกกับความรุนแรงที่เกิดขึ้นในสังคมมนุษย์ มีรายงานมากมายที่ยืนยันข้อเท็จจริงดังกล่าว โดยเฉพาะเด็กที่มีแนวโน้มจะก่ออาชญากรรม มักใช้สัตว์เป็นเครื่องมือในการฝึกฝนทักษะดังกล่าว เช่น การทรมาน การฆ่าในรูปแบบวิธีการต่างๆ ดังนั้น เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว การกำหนดหลักสวัสดิภาพสัตว์เพื่อเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของบรรดาสัตว์ทั้งหลาย จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นในการคุ้มครองสัตว์เช่นเดียวกับการยอมรับหลักสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานเพื่อคุ้มครองมนุษย์

แรงจูงใจในการกำหนดหลักสวัสดิภาพสัตว์ เกิดจากมนุษย์ใช้ประโยชน์จากสัตว์ในปริมาณมหาศาล โดยเฉพาะการบริโภคเป็นอาหาร จึงมีผู้ตั้งคำถามว่า เนื้อสัตว์ที่มนุษย์บริโภคนั้นมาจากไหน อย่างไร นำไปสู่การพบปัญหาการทารุณสัตว์ Hugh Fearnley-Whittingstall ได้แสดงความคิดเห็นในเรื่องของเนื้อที่ใช้ในการประกอบอาหารว่า ผู้ประกอบอาหารควรตั้งคำถามว่าเนื้อที่เรานำมาใช้มาจากไหน แหล่งใด สถานที่นั้นมีการปฏิบัติต่อสัตว์อย่างไร มีใครสนใจว่าพวกสัตว์จะมีความสุขหรือทุกข์อย่างไรบ้าง ความเห็นใจในชะตากรรมของสัตว์จึงเป็นแรงจูงใจให้มนุษย์ปรับปรุงหลักสวัสดิภาพสัตว์ให้ดีขึ้น รากฐานการปรับปรุงหลักสวัสดิภาพสัตว์มาจากผลประโยชน์ส่วนตน คือ การปรับปรุงสวัสดิภาพสัตว์ในโรงงานหรือฟาร์ม ในช่วงแรกเป็นไปเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค ความกังวลใจของผู้บริโภคได้ขยายขอบเขตครอบคลุมถึงสวัสดิภาพสัตว์ในระดับที่แตกต่างออกไป เช่น สวัสดิภาพสัตว์ป่า สวัสดิภาพสัตว์เลี้ยง นอกจากนี้ปัจจัยภายนอกยังมีผลต่อความกังวลใจของประชาชนในเรื่องสวัสดิภาพสัตว์เพิ่มขึ้น ทั้งปัจจัยด้านความมั่งคั่งร่ำรวยจากกำไรในธุรกิจเกี่ยวกับสัตว์ การศึกษาที่มีหลักฐานทางวิทยาศาสตร์บ่งชี้ว่า สัตว์เป็นสิ่งมีชีวิตที่มีความรู้สึกนึกคิด รวมถึงเงาสะท้อนของวัฒนธรรมที่แสดงออกโดยวิธีการปฏิบัติต่อสัตว์

3) สิทธิสัตว์กับหลักสวัสดิภาพสัตว์

ประเด็นถกเถียงในแวดวงนักปรัชญาด้านสิทธิสัตว์ คือ หลักสวัสดิภาพสัตว์เป็นสิ่งที่ขัดขวางการดำรงสิทธิตามธรรมชาติของสัตว์ เนื่องจากหลักการพื้นฐานระหว่างหลักสิทธิสัตว์กับหลักสวัสดิภาพสัตว์แตกต่างกัน คือ หลักการพื้นฐานของหลักสิทธิสัตว์เป็นไปในเชิงการให้สถานะทางจริยธรรมแก่สัตว์ในฐานะที่เป็นสิ่งมีชีวิตที่มีความรู้สึกเหมือนมนุษย์ ดังนั้น หากกล่าวในแง่ของทฤษฎี มนุษย์ต้องเคารพในสถานะทางจริยธรรมของสัตว์ การใช้ประโยชน์จากสัตว์จะมีขึ้นไม่ได้ หากปราศจากความเคารพในสิทธินั้น ส่วนหลักสวัสดิภาพสัตว์ มีรากฐานจากการที่ผู้ประกอบการภาคธุรกิจได้ตระหนักถึงความกังวลของผู้บริโภคต่อวิธีปฏิบัติต่อสัตว์ ดังนั้น หลักสวัสดิภาพสัตว์จึงเป็นหลักการที่อยู่ภายใต้การใช้ประโยชน์จากสัตว์ อีกนัยหนึ่งคือ ยอมรับการ

ใช้ประโยชน์จากสัตว์อย่างเต็มที่ แต่เป็นการใช้ประโยชน์ที่มีเงื่อนไขควบคุมเพื่อลดความกังวลของผู้บริโภคให้น้อยที่สุด

4) หลักสวัสดิภาพสัตว์ 5 ประการ

ถึงแม้ประเด็นเรื่องการคุ้มครองสัตว์ตามหลักสวัสดิภาพสัตว์ จะได้รับการยอมรับว่าเป็นแนวทางปฏิบัติที่ดีต่อสัตว์ หากแต่ด้วยข้อจำกัดด้านความแตกต่างระหว่างเผ่าพันธุ์ก่อให้เกิดข้อถกเถียงระหว่างนักปรัชญาด้านสิทธิสัตว์ว่า ขอบเขตของการคุ้มครองสวัสดิภาพสัตว์ควรจำกัดแค่ไหนเพียงใด หลักสวัสดิภาพสัตว์ 5 ประการ จึงเป็นหลักการหนึ่งที่มีการกำหนดขอบเขตการคุ้มครองสวัสดิภาพสัตว์อย่างชัดเจน และเป็นหลักการที่นานาประเทศรับรองเป็นแนวทางปฏิบัติ ระเบียบข้อบังคับ หรือกฎหมาย

5) ที่มาของหลักสวัสดิภาพสัตว์ 5 ประการ

จากระยะแรกเริ่มเมื่อปี ค.ศ. 1822 Richard Martin สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประเทศอังกฤษ ได้เสนอร่างกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองฝูงโค ม้า และแกะ จากการกระทำทารุณจากมนุษย์ โดยใช้ประเด็นจริยธรรมและพฤติกรรมอันมีคุณธรรมของมนุษย์เป็นประเด็นถกเถียง ซึ่งกฎหมายดังกล่าวเป็นที่รู้จักในนามของ Martin's Act ความเคลื่อนไหวด้านสวัสดิภาพสัตว์ปรากฏชัดเจนเมื่อปี ค.ศ. 1964 เมื่อผลงานการเขียนหนังสือของ Ruth Harrison ชื่อ Animal Machines: An Expose of the New Factory Industry ก่อให้เกิดแรงกดดันจากสาธารณชนในการตรวจสอบสภาพความเป็นอยู่ของสัตว์ ดังนั้น ในปี ค.ศ. 1965 รัฐบาลอังกฤษ ได้มอบหมายให้ Roger Brambell ทำการสำรวจความหนาแน่นของสัตว์ในฟาร์ม และพบการทารุณสัตว์เป็นจำนวนมาก รายงานดังกล่าวก่อให้เกิดการจัดตั้งคณะที่ปรึกษาในปี ค.ศ. 1967 ซึ่งต่อมากลายเป็นคณะกรรมการสวัสดิภาพสัตว์ในฟาร์ม ซึ่งได้มีการแนะนำแนวทางสวัสดิภาพสัตว์ในฟาร์มว่า สัตว์ควรมีอิสรภาพพื้นฐานในการหมุนตัว ทำความสะอาดตัวเองได้ ลูกขึ้นยืนได้ นอนลงได้ และยึดหรือเหยียดขาได้ ซึ่งต่อมาเป็นที่รู้จักกันในนามหลักอิสรภาพ 5 ประการ (Five freedom of animal welfare)

ผลจากรายงานดังกล่าวสมาคม Society for Veterinary Ethology หรือปัจจุบันคือ International Society for Applied Ethology (ISAE) ได้จัดเตรียมการอภิปรายเพื่อใช้ในการศึกษาสวัสดิภาพสัตว์ ส่งผลให้ศาสตร์ด้านสวัสดิภาพสัตว์พัฒนาอย่างเป็นระบบภายใต้ระเบียบแบบแผนใหม่ คือ การจดจำว่าพฤติกรรมที่สังเกตได้จากสัตว์ในฟาร์มสามารถบอกเราเกี่ยวกับสถานะทางร่างกายและจิตใจของสัตว์ได้ และในระหว่างปี ค.ศ. 1977-1979 คณะกรรมาธิการสวัสดิภาพสัตว์ในฟาร์มได้เข้าร่วมประชุมเพื่อสอดคล้องดูแลในด้านจริยธรรมจากการใช้ประโยชน์จากสัตว์ และรายงานเรื่อง Animal and Ethics ได้ถูกจัดพิมพ์ขึ้นในปี ค.ศ. 1980 ซึ่งในรายงานดังกล่าวคณะกรรมการสวัสดิภาพสัตว์ ได้ให้รายละเอียดเรื่องหลักอิสรภาพ 5 ประการเพิ่มเติมจากรายงานฉบับก่อน

โดยเปลี่ยนเป็น The Welfare of Managed Animals ซึ่งแนวทางพื้นฐานที่ได้เสนอคือ “ไม่มีวิธีการสัตว์บาลใดที่จะปฏิเสธความต้องการด้านสภาพแวดล้อมบนความต้องการพื้นฐานทางด้านพฤติกรรมของสัตว์” โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

- (1) อีสระที่จะแสดงความเคลื่อนไหวทางกายภาพตามธรรมชาติ
- (2) การอาศัยอยู่ของสัตว์ชนิดใดๆ ต้องอาศัยอยู่กับสัตว์ที่เหมาะสมกับชนิดนั้นๆ
- (3) ต้องคำนึงถึงสิ่งก่อสร้างที่สัมพันธ์กับความสะดวกสบายของสัตว์ เช่น การพักผ่อน นอน หรือดูแลร่างกาย
- (4) ต้องจัดเตรียมอาหารและน้ำเพื่อความแข็งแรงของสัตว์
- (5) สามารถแสดงพฤติกรรมตามธรรมชาติของสัตว์ได้อย่างสม่ำเสมอ
- (6) สัตว์โดยเฉพาะลูกสัตว์ต้องมีโอกาสในการสำรวจและเล่น
- (7) ต้องมีพื้นที่และอาณาเขตครอบครอง รวมทั้งขอบเขตในการมองเห็นและที่ว่างส่วนตัวอย่างน้อยที่สุดต้องอยู่ในระดับพึงพอใจของสัตว์

ในปี ค.ศ. 1992 Farm Animal Welfare Council ภายใต้การควบคุมของรัฐบาลสหราชอาณาจักร ได้ย่อแนวทางพื้นฐานดังกล่าวลดลงเหลือเพียง 5 ข้อ ประกอบไปด้วย

- (1) ปราศจากความกระหาย หิว และทุโภชนาการ
- (2) ปราศจากความไม่สะดวกสบาย
- (3) ปราศจากความเจ็บปวด บาดเจ็บ และ โรคภัย
- (4) อีสระในการแสดงพฤติกรรมปกติ
- (5) ปราศจากความกลัวและความกังวลใจ

อิทธิพลจากการเขียนเผยแพร่ผลกระทบจากการเลี้ยงสัตว์ในสภาพกักขังและทารุณเป็นจำนวนมาก ทำให้ประชาชนบางส่วนเริ่มสนใจและเรียกร้องให้มีการนำระบบการเลี้ยงสัตว์ที่คำนึงถึงสวัสดิภาพสัตว์มาใช้มากขึ้น และจากข้อเรียกร้องดังกล่าวกลุ่มสหภาพยุโรป จึงได้มีการกำหนดระเบียบสวัสดิภาพสัตว์และพัฒนาเป็นกฎระเบียบสำคัญในสมุดปกขาวว่าด้วยความปลอดภัยของสินค้าอาหาร (White paper food safety) เพื่อให้ผลิตภัณฑ์อาหารทุกประเภทที่จำหน่ายในกลุ่มสหภาพยุโรปต้องผลิตโดยคำนึงถึงสวัสดิภาพสัตว์ ในปี ค.ศ. 2003 ได้มีการประชุมด้านสวัสดิภาพสัตว์ระหว่างรัฐบาล ที่กรุงมะนิลา ประเทศฟิลิปปินส์ มีประเทศเข้าร่วมประชุม 19 ประเทศ โดยมีการรับรองเนื้อหาของร่างปฏิญญาสากลว่าด้วยสวัสดิภาพสัตว์ และในปี ค.ศ. 2005 มีการจัดตั้งคณะกรรมการรัฐบาลอำนวยการ โครงการปฏิญญาสากลว่าด้วยสวัสดิภาพสัตว์ขึ้น เพื่อทำหน้าที่ผลักดันร่างปฏิญญาสากลว่าด้วยสวัสดิภาพสัตว์เข้าสู่ที่ประชุมสหประชาชาติ

ปัจจุบันมีรัฐบาลและองค์กรระหว่างประเทศหลายองค์กรให้การสนับสนุนร่างปฏิญญาดังกล่าว เช่น World Organization for Animal Health หรือ Office International des Epizooties (OIE)

นอกจากนี้เมื่อวันที่ 23 มกราคม ค.ศ. 2006 คณะกรรมาธิการยุโรป (The European Commission) ได้ประกาศแผนปฏิบัติการคุ้มครองสัตว์และสวัสดิภาพสัตว์ ระยะ 5 ปี (Action Plan for the Protection and Welfare of Animals 2006-2010) ซึ่งจะมีผลบังคับใช้กับทุกสาขาการผลิตในสหภาพยุโรป โดยเฉพาะผลิตภัณฑ์อาหาร การวิจัย และการทดลองทางเคมี โดยมุ่งหวังให้นโยบายคุ้มครองและดูแลสวัสดิภาพสัตว์มีความชัดเจนยิ่งขึ้น ตลอดจนมีส่วนร่วมในการกระตุ้น และยกระดับมาตรฐานการคุ้มครองและดูแลสวัสดิภาพสัตว์ ทั้งในสหภาพยุโรปและประชาคมโลกให้สูงขึ้น ทั้งนี้ แผนปฏิบัติการดังกล่าว ประกอบด้วย 5 ประเด็น หลัก ได้แก่

(1) ยกระดับมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับสวัสดิภาพสัตว์ โดยกำหนดให้มีการคุ้มครองและดูแลสวัสดิภาพสัตว์ในระดับที่สูงขึ้น รวมทั้งขยายขอบเขตการคุ้มครองให้ครอบคลุมพันธุ์สัตว์ที่ยังมิได้มีกฎหมายคุ้มครองให้มากขึ้น

(2) ให้ความสำคัญต่อการสนับสนุนการดำเนินนโยบายคุ้มครองสัตว์ โดยการศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับการคุ้มครองและดูแลสวัสดิภาพสัตว์ เพื่อนำไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการกำหนดมาตรการเพื่อคุ้มครองสวัสดิภาพสัตว์ พร้อมทั้งรณรงค์ให้หลีกเลี่ยงการทดลองที่ใช้สัตว์ รวมทั้งมีแผนจัดตั้งศูนย์หรือห้องปฏิบัติการที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสวัสดิภาพสัตว์ขึ้น โดยเฉพาะ

(3) จัดทำตัวชี้วัดมาตรฐานสวัสดิภาพสัตว์ เพื่อใช้แสดงว่าสินค้าแต่ละประเภทมีการคุ้มครองและคำนึงถึงสวัสดิภาพสัตว์มากน้อยเพียงใด ทั้งนี้ คณะกรรมาธิการยุโรป กำลังอยู่ระหว่างการพิจารณาให้มีการปิดฉลากสินค้าเพื่อแสดงมาตรฐานการคุ้มครองซึ่งมีพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์เป็นที่ยอมรับทั้งในสหภาพยุโรปและระดับสากล

(4) รณรงค์ให้ผู้เลี้ยงสัตว์ รวมถึงสาธารณชนตระหนักถึงการมีส่วนร่วมในการคุ้มครองและคำนึงถึงสวัสดิภาพสัตว์ โดยการอบรมให้ผู้ผลิตตระหนักถึงความสำคัญของการคุ้มครองและดูแลสวัสดิภาพสัตว์ พร้อมทั้งให้ความรู้แก่ผู้บริโภคเกี่ยวกับประโยชน์ที่จะได้รับการคุ้มครองและดูแลสวัสดิภาพสัตว์ รวมทั้งผลเสียที่จะได้รับหากสัตว์ไม่ได้รับการคุ้มครองที่เพียงพอ แม้ว่าการคุ้มครองและดูแลสวัสดิภาพสัตว์อาจทำให้ผู้ผลิตมีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นและอาจกระทบต่อผู้บริโภค ทำให้ต้องซื้อสินค้าในราคาที่สูงขึ้น

(5) สนับสนุนและริเริ่มกฎระเบียบระหว่างประเทศ เพื่อเพิ่มความสนใจและสร้างมิตรร่วมกันในการคุ้มครองสวัสดิภาพสัตว์ เนื่องจากมาตรฐานคุ้มครองสวัสดิภาพสัตว์ที่แตกต่างกันในแต่ละประเทศอาจก่อให้เกิดความได้เปรียบหรือเสียเปรียบในการแข่งขันทางการค้าระหว่างประเทศ ดังนั้น คณะกรรมาธิการยุโรปจึงเห็นควรให้กำหนดเครื่องมือในการเปรียบเทียบมาตรฐาน

คุ้มครองและดูแลสวัสดิภาพสัตว์ที่ใช้ในสหภาพยุโรปกับประเทศอื่นๆ รวมทั้งให้ความช่วยเหลือประเทศกำลังพัฒนาในการนำมาตราการที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองและดูแลสวัสดิภาพสัตว์มาบังคับใช้ พร้อมทั้งผลักดันให้มีการกำหนดมาตรฐานดังกล่าวให้เป็นที่ยอมรับในระดับสากลต่อไป

ปัจจุบันหลักสวัสดิภาพสัตว์ 5 ประการ ได้รับการยอมรับในระดับสากล ซึ่งปรากฏในร่างปฏิญญาสากลว่าด้วยสวัสดิภาพสัตว์ (Universal Declaration on Animal Welfare) อันเป็นร่างปฏิญญาสากลที่เป็นข้อตกลงร่วมกันระหว่างประเทศในการยอมรับว่าสัตว์เป็นสิ่งมีชีวิตที่มีความรู้สึก ความต้องการของสัตว์ต้องได้รับความเคารพและรับรอง อันเป็นความรับผิดชอบของมนุษย์ร่วมกัน โดยอาศัยหลักสวัสดิภาพสัตว์ 5 ประการ เป็นกลไกในความรับผิดชอบดังกล่าว ปัจจุบันมีรัฐบาลที่ให้การสนับสนุนร่างปฏิญญาสากลหลายประเทศ รวมทั้งกลุ่มประเทศสหภาพยุโรปด้วย นอกจากนี้ The International Organization for Standardization's (ISO) ได้กำหนด ISO 26000 คือ มาตรฐานความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งการคุ้มครองสวัสดิภาพสัตว์เป็นหนึ่งในความรับผิดชอบที่ทั้งภาครัฐและเอกชนต้องคำนึงถึง

6) ความสำคัญของหลักสวัสดิภาพสัตว์ 5 ประการ

ความสำคัญของหลักสวัสดิภาพสัตว์ คือ การรับรองหลักสิทธิขั้นพื้นฐานของสัตว์ว่าเป็นสิ่งมีชีวิตที่สามารถมีสิทธิได้เช่นเดียวกับมนุษย์ หลักสวัสดิภาพสัตว์ 5 ประการ คือ การกำหนดขอบเขตของสิทธิสัตว์ว่า มีขอบเขตแค่ไหน อย่างไร เนื่องจากมีการถกเถียงอย่างมากว่า สิทธิของสัตว์ที่มนุษย์รับรองให้ นั้น มีขอบเขตแค่ไหน เทียบเท่าสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ หรือเพียงแค่การยอมรับสิทธิบางประการอย่างเหมาะสมเท่านั้น

การประเมินสวัสดิภาพสัตว์โดยผ่านกระบวนการวัดสุขภาพหรือพฤติกรรมของสัตว์สามารถแสดงผลความทุกข์ทรมานที่สัตว์ได้รับจากการทำกิจกรรมของมนุษย์ หากมีความทุกข์ทรมานเกิดขึ้น สวัสดิภาพสัตว์มักอยู่ในระดับแย่มาก ซึ่งความทุกข์ทรมานมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมสัตว์ เนื่องจากสัตว์มีความสามารถที่จะใช้เหตุผล ตัดสินใจ วางแผน ดำเนินการ หรือหาทางบรรเทาสถานการณ์ที่ทำให้เกิดความเครียด เช่น การกีดขวางกันของสุกร การจิกกินขนและหนังของไก่ในฝูงที่เกิดภาวะเครียด การเปลี่ยนกิจวัตรประจำวัน ผลจากการประเมินสวัสดิภาพสัตว์ทางสรีระวิทยา เช่น การวัดปริมาณฮอร์โมนคอร์ติโคสเตอรอยด์ การวัดอัตราการเต้นของหัวใจ การวัดอัตราการหายใจ การวัดระดับภูมิคุ้มกัน (Antibody) พบว่าการจัดการสวัสดิภาพสัตว์ที่ไม่ดีส่งผลให้เกิดลักษณะที่ไม่พึงประสงค์ของเนื้อ เช่น ลักษณะเน่าเสียช้า สีเนื้อผิดปกติ แข็ง หรือเหลวเกินไป เกิดลักษณะเนื้อชืด เหลว มีน้ำไหลซึม (Pale soft exudates) และสภาพเนื้อสีคล้ำ แข็ง แห้ง (Dark firm dry) ซึ่งลักษณะทั้งหมดนี้ไม่ควรที่จะนำไปบริโภค นอกจากนี้ อายุในการเก็บรักษาเนื้อจะสั้น รสชาติจากการปรุงอาหารที่ทำจากเนื้อเหล่านี้จะได้รับความดีที่ไม่เป็นไปตามธรรมชาติของเนื้อนั้น

นอกจากนี้ นักวิจัยในสหรัฐอเมริกา พบว่า ผู้ที่บริโภคเนื้อสัตว์เป็นประจำมีอัตราเสี่ยงการเป็นมะเร็งมากกว่าผู้ที่บริโภคเป็นครั้งคราว สาเหตุหนึ่งมาจากสารสังเคราะห์ที่ตกค้างในเนื้อสัตว์จากกระบวนการเลี้ยง รวมถึงสารเคมีที่สัตว์ผลิตออกมาจากความเครียดที่สัตว์ต้องเผชิญ ในภายหลัง แนวคิดของหลักสวัสดิภาพสัตว์ 5 ประการ นอกจากการคุ้มครองสิทธิสัตว์ขั้นพื้นฐานแล้ว ยังเป็นการคุ้มครองสุขภาพของผู้บริโภคในทางเดียวกัน

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีการส่งออกผลิตภัณฑ์เนื้อสัตว์เป็นอันดับต้นๆ ของโลก ปัญหาผลิตภัณฑ์ไม่ได้มาตรฐานตามหลักสวัสดิภาพสัตว์เป็นกำแพงกีดกันทางการค้ารูปแบบใหม่ที่ประเทศไทยกำลังเผชิญ เนื่องจากกลุ่มประเทศสหภาพยุโรป ซึ่งเป็นประเทศผู้ค้ารายใหญ่ มีความพยายามที่จะกำหนดมาตรฐานและยกระดับกฎระเบียบเกี่ยวกับสวัสดิภาพสัตว์ให้สูงขึ้น เนื่องจากแรงกดดันของกลุ่มองค์กรพิทักษ์สวัสดิภาพสัตว์ในยุโรป รวมถึงผู้บริโภค ที่เริ่มให้ความสำคัญกับการบริโภคเนื้อสัตว์ที่มาจากสัตว์ที่ได้รับการเลี้ยงดูอย่างไม่ทรมาณ ซึ่งมีความเป็นไปได้ที่กฎระเบียบใหม่จะให้ความสำคัญกับการระบุลากบนผลิตภัณฑ์ว่า เนื้อสัตว์นั้นมาจากสัตว์ที่ได้รับการเลี้ยงดูอย่างถูกต้องตามหลักสวัสดิภาพสัตว์ ประเทศไทยรวมถึงผู้บริโภคย่อมได้รับผลกระทบหากยังไม่เห็นความสำคัญของหลักสวัสดิภาพสัตว์ นอกเหนือจากนั้นหากประเทศไทยไม่มีการคุ้มครองสัตว์ตามหลักสวัสดิภาพสัตว์ 5 ประการ ซึ่งเป็นหลักการสากลที่นานาประเทศให้การยอมรับ ประเทศไทยย่อมได้รับการประณาม และอาจส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวของประเทศไทย ซึ่งเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญของประเทศ รวมถึงผลกระทบด้านอื่นๆ เช่น การขาดความสมดุลทางระบบนิเวศ ขาดแหล่งข้อมูลศึกษาวิจัย

7) องค์กรประกอบของหลักสวัสดิภาพ 5 ประการ

องค์กรประกอบของหลักสวัสดิภาพ 5 ประการ ได้แก่¹⁵

(1) ปราศจากความหิว กระหาย และการให้อาหารที่ไม่ถูกต้อง (Freedom from hungry and thirst) คือ นอกจากให้สัตว์มีอาหาร น้ำดื่ม อย่างถูกสุขลักษณะแล้ว การตีความย่อมขยายครอบคลุมถึงการจัดการและคุ้มครองถิ่นที่อยู่ ซึ่งเป็นทั้งที่อยู่อาศัยและที่หากินของสัตว์ทุกประเภท ให้เป็นไปอย่างสอดคล้องกับวิถีชีวิตของสัตว์

(2) ปราศจากความไม่สะดวกสบายอันเนื่องมาจากสภาวะแวดล้อม (Freedom from discomfort) คือ การปกป้องคุ้มครองถิ่นที่อยู่ของสัตว์ให้ปราศจากสิ่งรบกวนจากภายนอก เช่น มาตรการควบคุมการดำเนินกิจกรรมของมนุษย์ในเขตถิ่นที่อยู่อาศัยของสัตว์ มาตรการลดมลภาวะต่างๆ

¹⁵ ประพิมพ์พรรณ เงินทิพย์. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 13. หน้า 61-62 .

(3) ปราศจากความเจ็บปวด การบาดเจ็บ และโรคร้าย (Freedom from pain, injury and disease) คือ มาตรการคุ้มครองดูแลสุขอนามัยสัตว์ให้เป็นไปอย่างปกติ โดยนำความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ของมนุษย์มาใช้ประโยชน์ เช่น การขยายพันธุ์สัตว์เพื่อหลีกเลี่ยงภาวะสูญพันธุ์

(4) ปราศจากความกลัวและความทุกข์ทรมาน (Freedom from fear and distress) คือ มาตรการป้องกันสัตว์เป็นรายตัวจากการถูกละเมิดหลักสวัสดิภาพสัตว์ เช่น มาตรการในการคุ้มครองชนิดพันธุ์ต่างๆ ของสัตว์ รวมถึงหลักจริยธรรมที่ได้รับการยอมรับในระดับสากล เช่น ห้ามการทารุณกรรมสัตว์ ห้ามการค้าสัตว์โดยผิดกฎหมาย รวมถึงขอบเขตของการใช้สัตว์ตามประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น

(5) อิสระในการแสดงพฤติกรรมตามปกติของสัตว์ (Freedom to express normal behavior) คือ การที่มนุษย์ให้พื้นที่สัตว์ในการแสดงออกถึงพฤติกรรมของตนทั้งทางร่างกายและจิตใจ เช่น ในการสร้างสวนสัตว์ต้องมีค้ำึงถึงพื้นที่ที่สัตว์จะสามารถดำรงชีวิตได้อย่างปกติสุข มิใช่เล็ก แคบ หรือ ล่ามสัตว์ไว้เนื่องจากเป็นสัตว์อันตรายตามธรรมชาติ

2.4.4 ทฤษฎีความรับผิดชอบทางอาญาตามระบบกฎหมาย Common law

แนวคิดในการพิจารณาเรื่องความรับผิดชอบทางอาญาของบุคคลจะต้องพิจารณาควบคู่กันระหว่างส่วนที่เป็นภาวะวิสัยซึ่งเป็นส่วนของการกระทำ และส่วนที่เป็นอัตวิสัย ซึ่งเป็นส่วนของจิตใจ ซึ่งเป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นในสมัยกลางที่ศาสนาคริสต์มีอิทธิพลต่อกระบวนการยุติธรรมในทางอาญาองค์ประกอบความรับผิดชอบทางอาญาตามระบบกฎหมาย common law แบ่งพิจารณาออกเป็น 2 ส่วนคือ¹⁶

1) ภาวะวิสัย หมายถึง การพิจารณาส่วนที่เป็นการกระทำของบุคคลซึ่งเข้าข่ายเป็นการกระทำในสิ่งที่ผิดกฎหมาย (Actus Reus)

2) อัตวิสัย หมายถึง การพิจารณาส่วนที่เป็นจิตใจภายในของบุคคล ซึ่งดูที่การมีเจตนาร้ายหรือจิตใจที่ชั่วร้าย (Mens Reas)

ทั้งสองส่วนมีสาระสำคัญที่ควรพิจารณาดังนี้

1) การกระทำผิด หมายถึง การกระทำในสิ่งที่กฎหมายบัญญัติไว้ว่าเป็นความผิด จุดเริ่มต้นของการพิจารณาความรับผิด คือ จะต้องมีการกระทำ เพราะกฎหมายอาญามุ่งลงโทษสิ่งที่เป็นการกระทำ จะไม่ลงโทษสิ่งที่เป็นความผิด

การกระทำ Actus ตรงกับคำว่า Act หมายถึง การกระทำ ส่วน Reus ตรงกับคำว่า Wrong หมายถึง ความผิด การกระทำ (Actus) ประกอบด้วยสาระสำคัญ 3 ประการ คือ

¹⁶สุภัทรา เจริญวุฒิ. (2558). *มาตรการทางกฎหมายในการป้องกันการทารุณกรรมสัตว์และการจัดหลักสวัสดิภาพสัตว์*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยรามคำแหง. หน้า 27-29.

(1) อิริยาบถ หมายถึง การเคลื่อนไหว หรือไม่เคลื่อนไหวส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกาย โดยรู้สำนึก ซึ่งเป็นการเคลื่อนไหวที่อยู่ภายใต้การบังคับของจิตใจ

(2) พฤติการณ์ประกอบอิริยาบถ คือ การเคลื่อนไหวหรือไม่เคลื่อนไหวส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกายขึ้นอยู่กับพฤติการณ์ขณะนั้น

(3) ผลของอิริยาบถและพฤติการณ์ประกอบอิริยาบถนั้น เป็นผลของการกระทำที่เกิดขึ้น ซึ่งแบ่งออกเป็น (1) ผลที่สำเร็จในตัว (2) ผลที่ต้องอาศัยผลสุดท้ายที่จะเกิดขึ้นเป็นสำคัญ

ความผิด (Reus) การพิจารณาเรื่องการกระทำตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้นเป็นการพิจารณาเฉพาะส่วนที่เป็น Actus เท่านั้น ซึ่งหมายถึง การพิจารณาการกระทำว่าครบตามองค์ประกอบความผิดของฐานความผิดนั้นหรือยัง หากครบแล้วก็ถือว่าเป็นการกระทำตาม Actus แล้ว แต่ก็ยังต้องพิจารณาต่อไปอีกว่าการกระทำนั้นมีกฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิดหรือไม่ ซึ่งในที่นี้ต้องพิจารณาตามบทบัญญัติของกฎหมาย ถ้าหากไม่มีกฎหมายกำหนดว่าเป็นความผิดก็ถือว่าขาดองค์ประกอบของความผิดแล้ว การพิจารณาส่วนนี้เรียกว่า Reus

เจตนาร้าย (MensReas) สำหรับระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law) MensReas คือ สิ่งที่ยังบอกสถานะที่แท้จริงของจิตใจอันเกี่ยวกับจิตใจที่ชั่วร้าย นอกจากนี้ ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ คำว่า เจตนาร้าย ครอบคลุมทั้งส่วนที่เป็นการกระทำโดยเจตนาและส่วนที่เป็นการกระทำประมาทโดยรู้ตัว (Recklessness)

ในระบบกฎหมายซีวิลลอว์ (Civil Law) คำว่า เจตนา (Vorsatz) ตามกฎหมายสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี วางหลักการไว้ว่า การกระทำใดที่จะถือว่าผู้นั้นกระทำโดยเจตนาจะต้องครบองค์ประกอบ 2 ส่วน คือ (1) การรู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิด และ (2) การประสงค์ต่อผลหรือเล็งเห็นผลของการกระทำนั้น

ส่วนคำว่า ประมาท ในระบบกฎหมายซีวิลลอว์ โดยเฉพาะในระบบกฎหมายของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี จะมีการแยกความหมายของการกระทำโดยเจตนาออกจากการกระทำโดยประมาทอย่างชัดเจน และยังมี การแยกการกระทำโดยประมาทออกเป็นการกระทำประมาทโดยรู้ตัวและการกระทำประมาทโดยไม่รู้ตัว

2.4.5 ทฤษฎีการลงโทษ

การลงโทษตามกฎหมายอาญาแบ่งเป็นทฤษฎีได้ 4 ทฤษฎี คือ

- 1) ทฤษฎีการลงโทษเพื่อเป็นการแก้แค้นให้แก่สังคม (Retribution)
- 2) ทฤษฎีการลงโทษเพื่อป้องกันอาชญากรรม (Deterrence)
- 3) ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด (Rehabilitation)
- 4) ทฤษฎีการลงโทษที่มีจุดมุ่งหมายรวม (Integration)

ทฤษฎีการลงโทษทั้ง 4 ทฤษฎี ดังกล่าว คือ จุดมุ่งหมายสำคัญของการลงโทษในปัจจุบัน ซึ่งอาจสรุปรวมเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดเดียว คือ ความสงบเรียบร้อยและสวัสดิภาพของสังคม

F.J.O. นักอาชญาวิทยาที่มีชื่อเสียงในสมัยปัจจุบัน ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการลงโทษ ที่มีจุดหมายรวมหลายจุดหมาย โดยสรุปความได้ว่า

- 1) จุดมุ่งหมายของการลงโทษมีหลายประการ คือ เพื่อการแก้แค้นให้แก่สังคม การป้องกันอาชญากรรม และการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดให้กลับตัวเป็นคนดี ผสมผสานกัน
- 2) จุดมุ่งหมายสูงสุดของการลงโทษที่เหนือกว่าจุดหมายทั้ง 3 ประการในข้อ (1) คือ ความสงบเรียบร้อยและสวัสดิภาพของสังคม
- 3) ในการลงโทษผู้กระทำผิดนั้นไม่ควรวางกฎให้ตายตัวลงไป เพราะสภาพแวดล้อม และบุคลิกภาพของแต่ละคนไม่เหมือนกัน
- 4) การลงโทษผู้กระทำผิดจะประสบผลสำเร็จได้ขึ้นอยู่กับศิลปะและความรู้ที่จะนำมาใช้ปฏิบัติ

Karl O. Christiansen นักอาชญาวิทยาที่มีชื่อเสียงในสมัยปัจจุบัน ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการลงโทษเพื่อป้องกันอาชญากรรม ซึ่งสรุปสาระสำคัญได้ ดังนี้

- 1) การป้องกัน คือ จุดมุ่งหมายของการลงโทษ
- 2) การป้องกันไม่ใช่จุดมุ่งหมายขั้นสุดท้ายแต่เป็นหนทางสำหรับจุดหมายที่สูงกว่านั้น คือ สวัสดิภาพของสังคม
- 3) การละเมิดกฎหมายเท่านั้นที่จะเป็นเหตุให้ผู้ละเมิดไม่ว่าจะทำด้วยความตั้งใจหรือความประมาทต้องได้รับโทษตามควรแก่เหตุ
- 4) การกำหนดโทษจะทำเพื่อประโยชน์แก่การป้องกันอาชญากรรม

จากแนวความคิดดังกล่าว ต่อมาจึงได้วิวัฒนาการมาเป็นแนวความคิดที่จะพิจารณา ลงโทษผู้กระทำผิดเป็นรายบุคคล โดยพิจารณาลักษณะแห่งคดีประกอบ และวิธีการลงโทษและ ปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดก็พัฒนาให้มีการแยกประเภทผู้ต้องขัง จำแนกลักษณะผู้ต้องขัง ตลอดจนมุ่งมั่น ในการอบรมแก้ไขให้ผู้กระทำผิดกลับตัวเป็นคนดีและใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุขเมื่อพ้นโทษแล้ว ในปัจจุบันมีแนวความคิดใหม่ที่มีอิทธิพลมากในกระบวนการยุติธรรมเป็นที่ยอมรับและเห็นประโยชน์ ว่าเป็นผลดีมากกว่าผลเสียและได้นำมาใช้กันอย่างกว้างขวางทั่วโลก คือ การใช้มาตรการอื่นแทน การจำคุกแก่ผู้กระทำผิดที่ไม่ใช่อาชญากร โดยสันดาน¹⁷

สำนักอาชญาวิทยาดั้งเดิม (Classical School) เชื่อว่าการกระทำผิดเกิดขึ้นจากคนไม่เกรงกลัว กฎหมายหรือการบังคับใช้กฎหมายอ่อนแอ การทำความผิดจึงเกิดจากการเลือกกระทำเนื่องจากเห็น

¹⁷เรื่องเดียวกัน, หน้า 29-31.

ว่าได้ประโยชน์มากกว่าจึงกล้าเสี่ยงทำผิด การลงโทษจึงควรมีขึ้นเพื่อป้องกันการกระทำความผิด โดยการทำให้ผู้กระทำความผิดรู้สึกว่าการกระทำก่อให้เกิดความเจ็บปวดและไม่ก่อให้เกิดผลดีเลย เมื่อมนุษย์ได้รับความเจ็บปวดจากการกระทำความผิดมากกว่าได้รับความพอใจแล้วเขาก็จะหลีกเลี่ยงที่จะกระทำความผิด การลงโทษจะต้องมีบทลงโทษที่เหมาะสมและตัดเทียมกับความผิด หากบทลงโทษเบาเกินไปไม่ได้สัดส่วนกับการกระทำความผิด ก็จะทำให้ผู้กระทำความผิดและคนทั่วไปไม่เกิดความเกรงกลัวและคุ้มค่าที่จะเสี่ยงกระทำความผิด โทษจึงต้องมีความเหมาะสมและตัดเทียมกับการกระทำความผิด จึงจะมีผลในการข่มขวัญยับยั้ง¹⁸

1) ความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ในการลงโทษ

ความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ในการลงโทษ มีดังต่อไปนี้¹⁹

(1) เพื่อเป็นการตอบแทนแก้แค้น โดยถือหลักการที่ว่า เมื่อบุคคลใดกระทำความผิดทำร้าย หรือทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน ก็ต้องได้รับผลตอบแทนในการกระทำนั้นให้สาสมแก่ผลแห่งการกระทำนั้น หลักการตอบแทนแก้แค้นนี้ยึดถือมาตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบัน จึงมีการกล่าวกันทั่วไปว่าตาต่อตาฟันต่อฟัน เป็นกฎแห่งการแก้แค้นทดแทนให้สาสม ซึ่งมีเป็นกฎหมายเรียกว่า “Lex Talionis” คือ กฎของการแก้แค้น กล่าวคือ ถ้าฝ่ายหนึ่งถูกทำร้ายจนเสียดวงตา ซึ่งฝ่ายถูกทำร้ายก็มีสิทธิที่จะทำร้ายผู้กระทำตนนั้นให้เสียดวงตาเช่นกันได้ ซึ่งถือว่าเป็นการยุติธรรม แต่ปัจจุบันการลงโทษโดยถือหลักการแก้แค้นตอบแทนได้วิวัฒนาการไปตามแนวความคิดทางอาชญาวิทยาสมัยใหม่ คือ หลีกเลี่ยง เลิกใช้วิธีการที่ทารุณทรมาณร่างกาย จึงใช้โทษจำคุกแทน มากน้อยตามแต่ลักษณะความหนักเบาแห่งการกระทำความผิด

(2) เพื่อเป็นการตัดผู้กระทำความผิดออกจากสังคม (Removal from Society or Expiation) การลงโทษประหารชีวิต โทษจำคุก กักขัง ต่อผู้กระทำความผิด นับเป็นการกันตัวผู้กระทำความผิดออกไปจากสังคมตลอดไปหรือชั่วระยะเวลาหนึ่ง นอกจากเป็นการลงโทษทดแทนแล้ว ยังทำให้สังคมส่วนรวมปลอดภัยด้วย ทั้งยังทำให้สมาชิกในสังคมรู้สึกพอใจที่เห็นผู้กระทำความผิดถูกลงโทษและถูกตัดออกไปจากสังคมชั่วคราว

(3) เพื่อเป็นการยับยั้งการกระทำความผิด การลงโทษผู้กระทำความผิดนอกจากจะมีผลโดยตรงในการยับยั้งการกระทำความผิดซ้ำของผู้นั้นแล้ว ยังมีผลทำให้ผู้อื่นเกิดการเกรงกลัวไม่กล้าเอาเยี่ยงอย่าง อันเป็นการยับยั้งการกระทำความผิดโดยทั่วไปอีกด้วย

¹⁸ นันทิ จิตสว่าง. (2554). *วัตถุประสงค์ในการลงโทษ*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://www.gotoknow.org/posts/454719>. [2559, 2 กรกฎาคม].

¹⁹ สุภัทรา เจริญวุฒิ. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 16. หน้า 31-32.

(4) เพื่อเป็นการแก้ไขผู้กระทำผิด (Corrections) หรือเป็นการตัดนิสัย การที่ผู้กระทำผิดถูกลงโทษจะทำให้เขาสำนึกได้บ้างว่าไม่ควรกระทำผิด และตลอดเวลาที่ถูกคุมขังก็จะได้รับการอบรมแก้ไขฝึกวิชาชีพ ก็จะทำให้เขาสำนึกและกลับตัวเป็นคนดีได้ต่อไปเมื่อพ้นโทษ

(5) เพื่อเป็นการป้องกันสังคม (Protection of Society) และเป็นการป้องกันอาชญากรรม (Prevention of Crimes) การลงโทษผู้กระทำผิดเป็นการดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมาย เป็นการรักษาภาวะเรียบร้อยแบบแผนของสังคม และเป็นการป้องกันสังคมให้ปลอดภัย รวมทั้งเป็นการป้องกันอาชญากรรมมิให้เกิดขึ้นโดยการกระทำผิดซ้ำของผู้กระทำผิดนั้น และเป็นการข่มขู่มิให้ผู้อื่นเอาเยี่ยงอย่าง นับเป็นการป้องกันสังคมและอาชญากรรมทั้งทางตรงและทางอ้อม